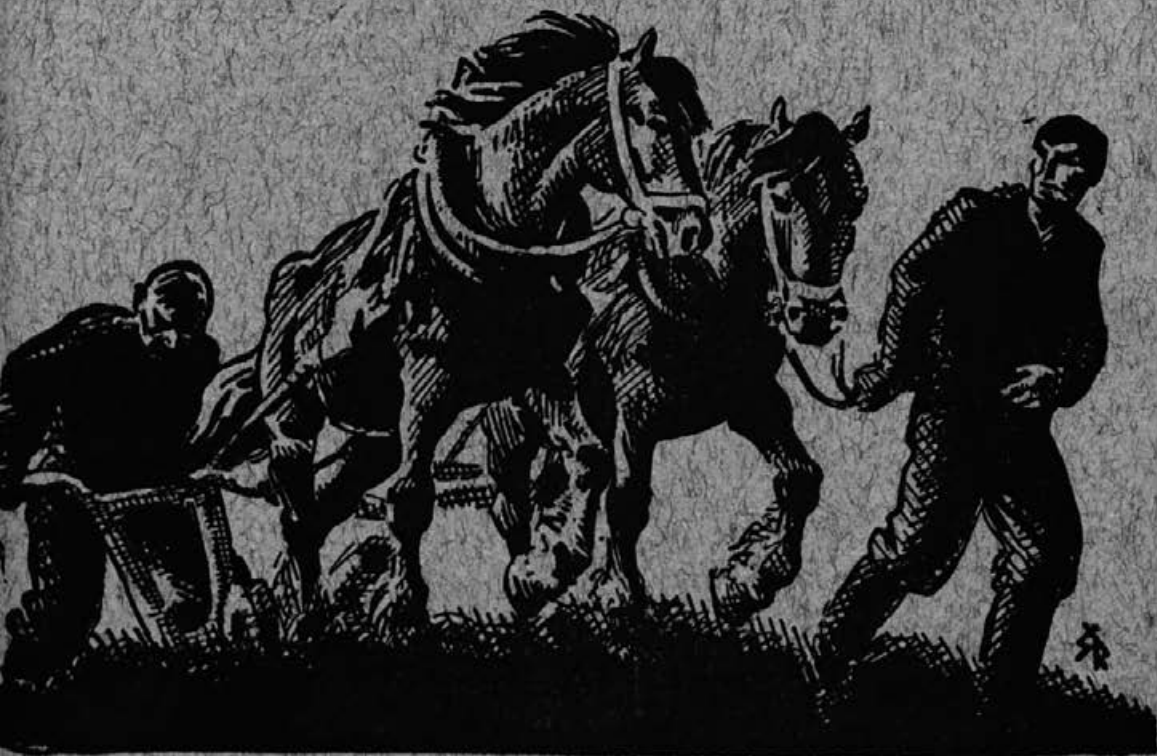

GRUDA

M E S E Č N I K
Z A K M E T S K O
P R O S V E T O

VSEBINA

Tone Kresnik: Starčeva pesem — Besede in dejanja — Ivan Bratko: Kdo je lastnik slovenske zemlje — Slovenska kmetijska mladina na delu — Jo: Nesrečna Poljska — Jič: Baltiške države — Svetovna razstava v Ameriki — Mira Tomšič: Za mir in pravico — Jožc Jermančič: Popotna pesem — Marija: Ali nas je premalo? — Naši razgovori — Šivanje in ročna dela — Za kuhinjo — Naš vrt — Praktični nasveti — Razlaga tujih besed — Ivan Nemeč: Naš svet med Dravo in Donavo — Vinko Kristan: Odprla se je rana... — † Silvo Mehora

Mesečnik za kmetijsko prosveto ● Izhaja vsak mesec ● Celoletna naročnina din 25.—, posamezna številka din 3.— ● Rokopisov ne vračamo ● Vse, kar se tiče uredništva, pošiljajte na naslov: Uredništvo »Grude«, Ljubljana, Pražakova ulica 11 ● Uprava »Grude« je v Ljubljani, Pražakova ulica 11, kamor pošiljajte naročnino, oglase in reklamacije (pritožbe) ● Poštno čekovni račun »Grude« ima št. 13.440
Urednik: Ivan Kronovšek ● Izdaja Zveza kmetijskih fantov in deklet, oba v Ljubljani ● Tiska Tiskarna Slatnar, d. z o. z. (Vodnik in Knez), Kamnik

Uredništvo obvešča

P. B. v š.: Tvoj članek »V Bohinj« pride v oktobersko številko; seveda temeljito predelan. Uči se gledati realno na svet in ne sanjaj, ko je danes življenje vse prej kakor sanje. Pesmi pa bolj izdelaj! — Po-zdravljen!

J. J. T.: Tvoje pesem objavljamo. Pošlji še kaj, ker dobrih pesmi nam zmeraj primanjkuje!

R. M. M.: Tvoje pesem Jesen, ki si jo poslal z zbirko, sem predelal; ker pa sem uporabil sam motiv in še to samo rahel odtenek iz tvoje pesmi, sem jo tiskal pod imenom popravljalca. Pesem, kakor si jo ti napisal, je sicer občutena, zraven pa hudo nejasna in nerodna. Vidi se ti, da pri ustvarjanju ne »delaš«, ampak da kar vržeš na papir nedograjeno in nedognano. Tudi pesnikovanje je delo, resno delo! Ne zameri ostrim besedam, delaj in še kaj pošlji! — Zdravstvuj!

Oris zadružništva

III. IZDAJA

Pred tremi leti je Zveza slovenskih za-drug izdala 124 strani obsegajočo knjižico »Oris zadružništva«, ki jo je sestavil njen ravnatelj Fran Trček. Knjižica je bila prva te vrste in je pomenila nekak zadružni abecednik. Prva naklada knjižice je bila hitro razprodana, zato je nekaj mesecev pozneje izšla druga izdaja, ki je tudi kmalu pošla. Medtem je izšel nov zadružni zakon, tako da knjižice ni kazalo ponatisniti v tretje. Zato je avtor sestavil tretjo izdajo na novo, ki se od prvih dveh razlikuje v tem, da so poglavja o zgodovini, ideologiji, ustroju in delovanju zadrug nekoliko »vpeljana« in izpopolnjena; poglavje o zadružnem pravu pa je novo, ker vsebuje predpise novega zakona o gospodarskih zadrugah. Razlikuje se tudi po tem, da je nekoliko obsežnejša in da vsebuje 145 strani. V želji, da bi številni zadružniki čim bolj segli po knjigi in se seznanili z namenom ter ustrojem gospodarskih zadrug, je založnica določila izredno nizko ceno din 10.—, po pošti in v knjigarnah din 12.—.

VERITAS

ŠIVALNI STROJI

s tovarniško garancijo na ugodne mesečne obroke. Rabljene stroje vzamemo v račun, isti tudi po zelo ugodnih cenah na prodaj!

NOVA TRGOVINA

Tyrševa cesta 36

(nasproti Gospodarske zveze)

GRUDA

MESEČNIK ZA KMETSKO PROSVETO

9.

SEPTEMBER 1939

XVI.

Tone Kresnik:

Starčeva pesem

*Pusta polja so in njive prazne,
ni zelenja sredi trat;
sanje moje s pticami zbežale
so na jug iskat pomlad.*

*Nad gorami blede sonce vzhaja,
mrtvo listje se na tleh zlati;
trn ni se še vsul ob njivi;
v motni luči plaho zagori...*

*V mojih ni očeh več hrepenenja,
sanj mladosti več ne bo nazaj;
kakor v polju, v meni ni življenja,
zame je izginil sončni maj.*

*Vendar isto sonce spet se vzdrami,
ko jaz v zemlji bom za vedno spal.
Rodu mojemu zjasni se nad gorami,
ko spomladi njive bo oral.*

*Polja bodo spet ozelenela,
hrepenenje spet bo sredi trat,
ptica, ki nad mano je na jug zletela,
bo prinesla vsem nazaj pomlad...*

Besede in dejanja

Pokazalo se je, da mladina ve ohraniti mirno kri baš v času, ko je bilo vse vznemirjeno in razburjeno; ko so nekateri celo pozabili na svoj dom in vse misli posvetili begu; pravočasno zbežati, ohraniti zdravo kožo, vse drugo naj gre svojo pot! Posebno moško pa se je izkazala kmetška mladina, tisti borbeni mladi rod, ki mu je lastni dom, slovenska kmetška zemlja in svoboda nad

vse. Naša mladina ni imela niti časa misliti na beg in kovati načrte za ohranitev golega življenja, ker so se postavile pred njo mnogo težavnejše naloge, ki se tičejo ohranitve vsega naroda.

Iz teh razlogov se nam zdi zelo čudno, skoraj neverjetno, da se med nami najdejo celo takšni ljudje, ki so ob usodnih dneh sploh pozabili, da pripadajo narodni celoti.

Najbolj čudno pa zveni in se človeku naravnost zoperstavlja, da se takšni junaki nahajajo tudi med tistimi ljudmi, ki se leta sem vdinjajo za narodne voditelje in ki so vedno hoteli imeti prvo besedo pri reševanju usode zlasti našega delovnega ljudstva. Kar grenko nam je v srcih; z velikim samopremagovanjem skrivamo to sramoto v svoji notranjosti, da drugi ne bodo videli kvarnih posledic, ki jih ni zakrivilo ljudstvo, za katere ne nosi odgovornosti naš kmetski narod.

Nam kmetsko-mladinskim pokretašem pa je s tem dano največje priznanje, saj smo z muko in trpljenjem dvigali našo zaničevano vas iz teme in blata in naše delo ni bilo zastoj! Trpljenje je rodilo dober sad, saj med nami ni človeka, ki bi hotel bežati in pustiti v pogin vse, kar smo po trnjevi poti ustvarili. Mi ne bežimo, ampak z vso odločnostjo hočemo naprej vztrajati na braniku svojih pravic, svobode in napredka našega rodu. Mi se krčevito držimo svoje zemlje in je ne damo nikomur. Zavedamo se v polni meri, da s tem ohranjamo narod, če ostanemo na svojih tleh. Radi tega bi morala biti vsa zemlja kmetska!

Dejanja tistih vsiljevcev pa so pokazala, da so bile njih besede prazno žlobudranje in zavajanje ljudskih množic na kriva pota, ki danes najbolj tepejo njih same. V teh dneh nam to dagoceno spoznanje jasno pove, da se s takšnimi dejanji in takim bese-

dičenjem ne vzgaja ljudstva, in da takšnih vodnikov zdrav narod ne sme imeti, če se hoče obvarovati pogina!

Pričujoče besede niso pisane morda zgolj radi natolčevanja ali iz želje komu škodovati ali ga omalovaževati, ne, napisali smo jih radi tega, ker smo imeli priliko videti več takšnih sej narodnih veljakov. Na enem takšnem sestanku so bili zbrani različni šolanci, ki se smatrajo za narodne vodnike, ki so na dolgo in široko razpravljali o položaju; vsi govorniki pa so končavali z besedo — beg! Srečno uteči, to je bila njih srčna želja in zaključek zborovalcev. Samo ob sebi umevno, da nas bodo vsi tisti pravi in resnični šolanci razumeli, ki so res inteligenti in res šolanci — vedno zvesti svojemu narodu, da ne mislimo njih, ampak vse tiste, ki že leta sem samo čvekajo, v trenutku resnične nevarnosti pa mislijo samo na svojo lastno rešitev — ljudstvo takrat za nje ne obstoja.

Te misli smo morali iznesti tudi radi tega, da se bomo v prihodnjem času bolj poznali, da bomo vedeli razlikovati prave vodnike od krivih prerokov, da bomo tudi vedeli, kdo nosi v srcu in duši voljo pomagati svojemu ljudstvu za prepored in dvig slovenske vasi.

Po dejanjih smo videli tudi poljske plemenitaše, ki so ves čas vodili narod po krivih potih, v usodnih trenutkih pa zbežali čez mejo.

Ivan Bratko:

Kdo je lastnik slovenske zemlje?

(Nadaljevanje)

II.

Ena imed glavnih nalog nove države po l. 1918. je bila izvedba agrarne reforme. Pod agrarno reformo razumemo niz sprememb v posestnih in agrarnih delovnih odnosih. V velikem delu nove države — v Bosni in Hercegovini, Dalmaciji, Makedoniji, na Kosovem in v Sandžaku — so do l. 1918. še prevladovali fevdalni in polfevdalni odnosi. Gospodarsko enoto so predstavljali mali obrati zakupnikov, ki jih je kmetsko ljudstvo dobivalo od zemljiških veleposestnikov. V teh pokrajinah je pomenila agrarna reforma razbitje fevdalizma. Drugačna je bila stvar v tako imenovanih »severnih pokrajinah«. Tu je bilo treba razdeliti veleposestva med mno-

žico agrarnih interesentov (Hrvatska in Slavonija, Vovodina, Slovenija). V primeru južnih krajev je šlo za mere, ki so pomenile ekonomsko, tehnično, socialno in gospodarsko družbeni napredek. Svobodni kmet bo na lastni zemlji bolje gospodaril in bolje živel kot fevdalni zakupnik. V severnih pokrajinah je agrarna reforma prinesla do neke mere ekonomsko tehnično nazadovanje. Veliki obrat je pomenil racionalnejšo obdelavo zemlje kot njegov naslednik — mali obrat agrarnega interesenta ali kolonista. Ta razlika v ekonomsko tehničnem pogledu je izbila na dan radi skrajno slabe finančne podpore novim posestnikom. — Tretji sestavni del agrarne reforme pa je kolonizacija v se-

vernih in južnih pokrajinah. Država je na razlaščenih veleposestvih naseljevala koloniste, večinoma Srbe. Nastajala so popolnoma nova naselja kolonistov v Slavoniji, Vojvodini, Sremu, Macedoniji itd. Najčešče so bila ta selišča kot nekake tipalke sredi narodnostno popolnoma tujega ozemlja. Črnogorci ali Srbi — kolonisti so prišli iz krajev, kjer je bila edina panoga poljedelstva živinoreja, v kraje, ki so izrazito žitorodni. Ker se niso mogli takoj vživeti v nove razmere, so se tudi tu skozi leta bavili le z živinorejo. Psihično in umsko nepripravljeni kolonisti tudi niso uživali zadostne finančne državne podpore. Tako so nekatere njihove vasi razpadle, njih prebivalci so prodali zemljo in se razšli, druge vasi pa so po dolgih težavah vendarle prišle na zeleno vejo. Odtod velik pomen kolonizacije v sklopu vprašanj o agrarni reformi v Jugoslaviji.

V Sloveniji razumemo pod agrarno reformo predvsem razlastitev veleposestniške obdelovalne zemlje in gozdov. Problem likvidacije fevdalnih odnosov je razmeroma manjši. Še manjši pa je problem kolonizacije v tej obliki, kot se je vršila v pokrajinah južno od nas.

Z vidika radikalizma in upoštevanja teženj kmetijske ali veleposestniške strani pri izvajanju agrarne reforme ločimo v glavnem dve razdobji. Prvo razdobje se začne v viharnih dneh po svetovni vojni; obeležujejo ga kmeski nemiri, napadi na gradove in begovske dvorce. Val teh nemirov je bil pri nas najmočnejši v Prekmurju. Ko se ti nemiri nekoliko poležejo, sledi doba resničnega izvajanja agrarne reforme, ki traja nekako do l. 1925. To leto pomeni prelomnico in prehod v drugo razdobje. Za ta čas je značilna ofenziva zemljiških veleposestnikov, osnovanje in delo »Njive« — veleposestniške organizacije; skratka nastopi doba postopnega likvidiranja agrarne reforme. V prvem razdobju so bile v ospredju težnje kmetijskega ljudstva; v drugem pa se vedno bolj uveljavljajo interesi veleposestnikov. Značilno merilo te spremembe je določitev maksimuma, ki sme ostati veleposestniku. L. 1919. je bil ta maksimum določen na — 200 ha celokupne površine, l. 1931. na — 1000 ha zgolj gozdne površine. Poleg

tega se je v tej dobi vedno bolj uveljavil pojem »supermaksimuma«, ki je sploh neomejen. Ljudske pridobitve z agrarno reformo padejo po veliki večini v prvo razdobje. V drugem razdobju se celo dogajajo primeri, da ob ponovnem ugotavljanju agrarnih subjektov in objektov zapade že razlaščena zemlja veleposestniku nazaj.

V Sloveniji je bila v prvi dobi izvršena razlastitev obdelovalne zemlje, zlasti v Prekmurju, v drugi dobi pa razlastitev veleposestniških gozdov.

Koliko so se posestne razmere v Sloveniji spremenile z izvedbo agrarne reforme? Kolikšen del 222 veleposestev je prešel v lastnino, odnosno v agrarni zakup novih posestnikov?

Najprej so bili z zakonom izločeni iz agrarne reforme kompleksi vinogradov, hmeljnikov, sadonosnikov in zelenjadni vrtovi. Objekt agrarnega zakupa je mogel postati le travnik, pašnik ali njiva. Prav tako so bili izločeni viničarski deputati, sestojeci iz njiv, travnikov in pašnikov, češ, da so sestavni del vinograda. S tem so bila izvzeta važna vinogradniška veleposestva, ki predstavlja glavni tip veleposestva na vzhodnem in južnem Štajerskem. Prav tako so bili prvotno izvzeti gozdovi. Gozdovi, ki predstavljajo glavni tip veleposestva na bivšem Koroškem, Kranjskem in v zapadnem Štajerju, so prišli na vrsto šele ob likvidaciji agrarne reforme l. 1931.

Poleg tega je uspelo večini gornjih 222 veleposestnikov, da sploh niso prišli v poštev za delitev. To velja na splošno za kategorije cerkvenih veleposestev, kapitalističnih veleposestev in velikih kmetij. Tako je preostala za agrarno reformo v veliki večini samo poljedelska zemlja fevdalnih veleposestnikov. (Pod »poljedelsko zemljo« smemo všteti v našem primeru le njive, travnike in pašnike).

Do l. 1927. je po podatkih Erjavca bilo razdeljeno 16.070 ha, to je 38 % poljedelske zemlje 222 veleposestnikov. Po prvotni zakonski uredbi bi morali dobiti kmetje 25.866 ha od celokupnih 42.512 ha. Veleposestnikom je torej ostalo »celih 9796 ha več, nego jim po zakonu pritiče« (Erjavec, Kmetiško vprašanje v Sloveniji, str. 52). Ta slika se do l. 1938. razen

manjših korektur ni izpremenila. Podatki, ki jih navaja Erjavec, se v glavnem ujemajo s podatki Šaple iz l. 1938. Po Šaplinskih podatkih je bilo nadeljenih z zemljo okroglo 22.000 družin, na družino je prišlo povprečno 0.66 ha ali nekaj nad en oral, kar bi znašalo skupaj 14.520 ha. Razlika med nadeljeno zemljo pri Erjavcu in Šapli gre najbrže na račun nekaterih naknadnih korektur na škodo agrarnih interesentov in na dodelitev dela zemljišč javnim ustanovam.

V rokah 222 veleposestnikov je še vedno ostalo 62 % njihove poljedelske zemlje izza predvojne dobe. Skoraj 10.000 ha so obdržali preko zakonito določenega maksimuma. Zato tem bolj čudno zvenijo besede Šaple: »Agrarna reforma... je šla do skrajnih meja in oddvojila vse, kar je bilo po zakonu mogoče«. (Šapla, Agrarna reforma. Referat na banovinski kmetijski anketi 1938. v Ljubljani. Str. 18.)

Na drugem mestu v istem referatu pa pravi Šapla: »Smotra agrarne reforme, ustvariti močne kmetske družine in jim dati možnost samostojnega kmetijskega gospodarstva, v dravski banovini ni bilo mogoče doseči, ker je zemlje premalo, potreba pa zaradi gostote prebivalstva velika... Zaradi teh razmer se je torej pretvorila agrarna reforma v naši banovini bolj v socialno akcijo, kakor v agrarno-gospodarsko preosnovo kmetijskega stanu.«

Res je, da ni mogoče z agrarno reformo ustvariti »močnih kmetijskih družin«. Gornje številke pa pričajo, da je gladu po zemlji pri socialno najbolj prizadetih plasteh na vasi moči vsaj do neke mere zadostiti. Nimamo pravice govoriti o preveliki »gostoti prebivalstva« in hiperpopulaciji, dokler zagovarjamo današnje posestne razmere, po katerih je obdržalo zgolj 222 veleposestnikov eno četrtino svojih predvojnih njiv, travnikov in pašnikov — protizakonito, in dokler imajo še 62 % svoje predvojne poljedelske zemlje.

Važno bo ugotoviti, kako se je na posameznih veleposestvih izvedla agrarna reforma, koliko so prejeli domači agrarni interesenti, koliko eventualno dobrovoljci in koliko je ostalo veleposestniku v poljedelski zemlji, gozdovih in ostalem svetu. Primer takega prikaza nam je dal Franc

Trdko v svoji dragoceni študiji »Doprinos k socialni strukturi Prekmurja«. Trdko je ugotovil, da je v katastrski občini Rakičan, politično občina Mursko Sobota, imel do l. 1919. grof Saint Jullien 68.3 % celotne površine, t. j. 717 ha 65 a 11 m². Po izvedbi agrarne reforme je bilo stanje:

106 agrarnih interesentov iz Rakičana je prejelo 151 ha ali 20.9 %; 154 agrarnih interesentov iz Bratonec, Dokležovja in Lipovca je prejelo 132 ha ali 18.5 %; 44 dobrovoljcev je prejelo 134 ha, Državni zaklad (kmetijska šola) 95 ha, ostalo Saint Jullien Wallsee 206 ha — ali 60.6 %. Skupaj 718 ha.

Od 206 ha, ki so ostali last grofa, je 140.5 ha orne zemlje, t. j. 65.5 ha iznad zakonito določenega maksimuma. Domači agrarni interesenti so prejeli samo 39.4 % površine razlaščenega veleposestva. In vendar v Rakičanu ni »primanjkovalo« agrarnih interesentov. Saj sta od 160 posestnikov iz Rakičana 102 imela v posesti manj kot po 3 ha. Na splošno je bila na tem veleposestvu agrarna reforma razmeroma korenito izvedena. Na stvar dobrovoljcev, ki so na tem veleposestvu dobili po količini precej, se še povrnemo.

Šele ko bodo slični popisi, kot je Trdkov, izvršeni tudi na drugih veleposestvih, bo mogoče dobiti točno sliko o tako spreminjajočih se posestnih razmerah, tičočih se veleposestev. Dodajam preglednico o razdeljeni zemlji v posameznih predelih (vidovdanska upravna razdelitev!), ki nam pa more služiti bolj za splošno orientacijo kot za natančni prikaz stvari. Preglednica je sestavljena po podatkih Prepeluha, Šaple in Erjavca.

Večina razlaščene agrarne zemlje odpade na Pekmurje. V preglednici niso upoštevani razlaščeni kompleksi za državni zaklad, stavbišča za gradnjo gasilskih in prosvetnih domov itd. V stolpiču »Skupaj« sem štel dobrovoljsko zemljo k Prekmurju, ker je bilo tam največ nadeljenih dobrovoljcev.

Kako pa prejemniki agrarne zemlje? Kakšne spremembe so doživeli, s kakimi nedostatki in težavami so se morali boriti? Prva stvar je brez dvoma v tem, da so sprejeli premalo zemlje, saj je po podatkih Šaple prišlo le 0.66 ha na družino.

O z e m l j e	Domači agr. interesi		Prostovoljci		Kolonisti		Skupaj	
	Štev. uprav.	Prejeli v ha	Štev. uprav.	Prejeli v ha	Štev. uprav.	Prejeli v ha	Štev. uprav.	Prejeli v ha
Bivša ljubljanska oblast . .	3.086	1.395	1	} 615	—	—	3.087	1.295
Bivša mariborska oblast brez Prekmurja	6.447	5.565	62		—	—	6.509	5.565
Prekmurje	11.231	8.296	78		248	1.087	11.557	9.998
Skupaj	20.764	15.156	141	615	248	1.087	21.153	16.858

Na splošno pa se smatra, da more družina uspevati samo, če pride na vsakega družinskega člana — 1 ha. Razen zemlje pa niso agrarni interesi sprejeli nikaškega živega ali mrtvega inventarja, brez katerega pa je nemogoče gospodariti. Doktor Kostić je izračunal, koliko so posamezne evropske države žrtvovale iz svojih finančnih sredstev za agrarno reformo, zlasti za oskrbo interesentov z vsem potrebnim inventarjem. Po njegovih podatkih je Jugoslavija na zadnjem mestu. Za bivše bajtarje, ki so že imeli lastno gospodarstvo in hišo, problem ni bil tako težaven. Najhujše je bilo nekdanjim poljedelskim delavcem, ki so morali začeti z vsem na novo. Eden izmed osrednjih problemov agrarne reforme — oskrba interesentov z živino in orodjem — pri nas skoraj sploh ni bil postavljen. Niti niso bili brezplačno razlašeni veleposestniški inventarji, niti ni bilo preskrbljeno za finančna sredstva v svrhu novih nakupov. Kako naj kupujejo nekdanji beroši (prekmurski kmetijski delavec) gnoj in orodje, ko pa nimajo niti za sol?

Razlastitvena procedura se je vlekla celo desetletje; interesi so kot agrarni zakupniki živeli v večnem strahu, da bodo pridobljeno zemljo izgubili. O posledicah tega strahu, da »bodo vzeli zemljo nazaj«, pravi pravilno Šapla: »Brez dvoma pa je agrarne interesi k neracionalnemu izkoriščanju zemlje in k pasivnosti glede umnega kmetovanja privedla tudi negotovost, v kateri jih je puščal zakonodajalec glede prehoda lastninske pravice nanje«. Te negotovosti je bilo vsaj delno konec l. 1931., ko je izšel novi agrarni zakon.

Ta zakon ureja predvsem plačilne pogoje in roke odplačila za odškodnino veleposestnikom. Veleposestniki so torej razen supermaksimumov dobili še visoke odškodnine. Po razsodbi haškega sodišča pripade n. pr. grofu Esterhazyju iz Prekmurja odškodnina 80 milijonov dinarjev, ki mora biti izplačana v 30 letih; to se pravi, da dobi za 1 ha razlašene zemlje približno 10.000 din. Grof bo torej dobil po tej poti več kot če bi zemljo prodal.

Posledice take izvedbe agrarne reforme kot »socialne akcije« so jasne: nazadovanje poljedelstva, zadolžitev interesentov in v nekaterih primerih celo vrnitev zemlje. Franc Sapač navaja, da je v Prekmurju moral marsikateri interesent vrniti del ali vso nakazano zemljo, ker ni mogel plačati odškodninskih obrokov. Nazadovanje proizvodnje na agrarni zemlji so začeli izrabljati veleposestniki in nastopati proti agrarni reformi sploh, češ, da slabi narodno gospodarstvo. Niso pa hoteli pomisliti, da je to nazadovanje v veliki meri plod njihove vsestransko organizirane sabotaže agrarne reforme, visokih odškodnin in premalo radikalne razlastitve.

Poseben problem predstavlja nadelitev kolonistov in dobrovoljcev z agrarno zemljo. Predočiti hočem to zopet na primeru veleposestva Saint Jullien iz Rakičana. Preglednica o razdelitvi na tem veleposestvu kaže, da je 251 domačinov prejelo 283 ha zemlje, 44 dobrovoljcev pa 134 ha. Na enega dobrovoljca so prišli 3 ha, na domačina — malenkost več kot 1 ha! Razen tega so prejeli dobrovoljci skoraj izključno samo orno zemljo in to najboljšo grofovsko orno zemljo. Dobrovoljci so bili

večinoma meščani, ki so pozneje zemljo prodali. L. 1938. posedujejo od gornjih 134 ha le še — 85 ha. »Ostala dobrovoljska zemlja je dana v najem, ozir. v veliki meri prodana, kar pa v evidenci za l. 1938. še ni razvidno.« (Trdko.) Zemljo kupujejo od dobrovoljcev meščani iz Murske Sobote in drugi, ki zmorejo kupiti po kakovosti izborna, a zato drago zemljo.

Brez dvoma pomeni ta primer z dobrovoljci krivico za domačine, ki jim primanjkuje zemlje. Odtod sovražnosti med domačini in dobrovoljci, sovražnosti, ki so se ponekod stopnjevale do krvavih spopadov. V Sloveniji je pojav kolonistov in dobrovoljcev kot nekak plod narodno osvajalnih stremeljenj v agrarni reformi

manjšega pomena kot drugod. Dobrovoljci in kolonisti so v Sloveniji prejeli približno desetino razlaščene poljedelske zemlje (1702 hektarja).

Način in obseg izvedbe agrarne reforme nam pojasni mnoge socialne in ekonomske probleme, ki dobivajo zaradi svojega obsega in ostrine narodni značaj. Taka problema sta hiperpopulacija in sezonsko izseljevanje, ki je najmočnejše prav v Prekmurju. Agrarna reforma je dala v Prekmurju premalo zemlje in pod pretežkimi pogoji, da bi novi lastniki mogli živeti pretežno od donosov zemlje. Agrarna reforma — naš »veliki socialnik in narodni problem — terja rešitve.

(Dalje prihodnjč)

V Bohinju je kmetška mladina mogočno spregovorila

Krona vseh kmetško mladinskih manifestacij je bil brez dvoma mogočni praznik kmetške mladine v Bohinju, kjer je mladi kmetški rod skupaj z delavci in odraslimi, prekaljenimi borci za kmetške pravice, manifestiral za novo življenje in svobodo.

Kmalu po prihodu vlaka v Bohinjsko Bistrico, kjer je predsednik pripravljalnega

odbora tov. Tone Sodja pozdravil zastopnike Zveze kmetških fantov in deklet, zastopnike češke mladine in novinarje, se je razvila od postaje do Bohinjske Bistrice povorka, ki je Bistričani še niso videli. Ljudstvo je obsulo mladino s cvetjem, ki se je zlilo z rdečimi lici brhkkih deklet in fantov, na katere je res lahko ponosen ves narod.

Popoldne ob 1. uri se je pričela v Stari Fužini zbirati kmetško - mladinska armada, da prikaže svojo moč, red in disciplino, da manifestira za trdo in žuljavo kmetško delo. V Starih Fužinah se je začela zbirati množica; z vseh strani so prihajali kosci, grabljice, žanjice, mali kosci, male grabljice, mlatiči, narodne noše. Okrašeni vozovi, ki so prikazovali posamezna kmetška dela. Po vseh cestah je prihajala tudi kmetška konjenica v narodnih nošah, lovci, kolesarji, planšarji itd. Čez ogromno valujočo množico so vihrali zeleni prapori, v soncu pa so se bleščale srebrne kose in oznanjale nov dan, ki prihaja.

Tov. Sodja, Stare in Godec so imeli veliko truda, preden so po načrtu sestavili po-

Navdušene grabljice korakajo k novemu življenju nasproti.

vorko, kakršne Slovenija še ni videla. Prav zares, da lahko rečemo: Takšne udarne sile, takšne lepote, toliko truda in dela kakor so ga vložili Bohinjci, še v vsej Sloveniji niso prikazali niti ustvarili. Bohinjska Društva kmetijskih fantov in deklet so to storila res z lastnim delom in s tem pokazala na mogočen način silo mladega rodu in spoštovanje kmetiskemu delu.

Na čelu povorkе so nosili trije konjeniki državno in na obeh straneh pa eno zeleno zastavo, za njimi pa je sledila kmetijska konjenica; čez petdeset fantov je jezdilo brhke konjiče in vzklikalo svobodi, Jugoslaviji in vojski Matije Gubca. Za konjeniki je sledil prapor Zveze kmetijskih fantov in deklet, nato pa glavni funkcionarji gibanja in zastopniki bratske češke kmetijske mladine. Bratje Čehi v slikovitih narodnih nošah so stopali takoj za glavnim odborom in vzbujali splošno pozornost vsega ljudstva; množica je brate Čeha iz vsega srca pozdravljala in jim naravnost frenetično vzklikala.

Za odlično kovinarsko godbo z Jesenic so korakale številne narodne noše v posebnih skupinah in prikazovale tako živo pestrost, da jih je človek nehote moral občudovati. Za narodnimi nošami so stopali v četverstopih kosci, nato grabljice, mlatiči, žanjice, mali kosci in male grabljice, nato pa skupina lovcev. Vse skupine so korakale v vzornem redu, na čelu pa so jih vodili vodniki. Med kosci, grabljicami, malimi kosci in žanjicami je dosegla povorka višek

Skupina žanjic v dečvah; zadaj korakajo mali kosci z veliko slovensko zastavo.

navdušneja, saj je iz množice grl zvenelo mogočno vzklikanje svobodi, slovenski zemlji, Jugoslaviji in kralju Petru II. Kose so blestele v soncu in s srpi simbolično prikazovale moč mladega rodu.

Nato so sledile še druge skupine, kakor Brazda iz Ljubljane, skupine posameznih gospodarskih organizacij, za njimi pa so prihajali krasni vozovi, da je človek resno obstal pred njimi in občudoval trud, ki so ga vanj položili fantje in dekleta. Vozovi so prikazovali vsa kmetijska dela, ki so doma v Bohinju, da bi s tem še bolj poudarili vrednote dela.

Povorka je korakala iz Stare Fužine v Polje čez poldrugo uro in se ob 1/2 4. uri pričela zbirati pred ogromno slavnostno tribuno na tekmovališču. Po vrsti so prihajale skupine, množice pa so se valile kot valovi in napolnile obsežno tekmovališče, ki je bilo vse okrašeno s smrekami in zastavicami. Nepristranski opozovalci so ocenili, da se je zbralo pred slavnostno tribuno čez 6000 ljudi, ki so složno manifestirali za prepoved vasi in za veliko slovensko idejo.

Predsednik pripravljalnega odbora tov. Tone Sodja je nato otvoril mladinsko zborovanje in pozdravil predsednika Zveze kmetijskih fantov in deklet tov. Ivana Kronovška, tajnika Ivana Nemca, zastopnika češke kmetijske mladine tov. Karla Herota (burno vzklikanje bratom Čehom), zastopnika kmetijske mladine iz Slovenskih goric tov. Vladimirja Krefta, zastopnika akademske mladine tov. Ivana Bratka in vse ostale predstavnike gospodarskih in delavskih organizacij.

Prva je spregovorila tov. Angela Čuden, ki je dejala, da hočejo dekleta v strnjениh vrstah pomagati fantom v borbi za pravice

Bohinjski ogljar. Njegov obraz je poln gub in brazd, toda njegova duša hrépeni z mladino vred k preporedu vasi.

ljudstva in svobodo. Za tovarišico Čudnovo je spregovoril zastopnik češke kmetijske mladine tov. **Karl Herot** (dolgotrajno, frenetično vzklikanje bratom Čehom). Tov. Herot je v temperamentnem govoru poudaril, da bo kmetijsko ljudstvo vseh slovanskih narodov našlo edino pravo pot v borbi za svobodo in neodvisnost. Kakor je trdo kmetijsko delo, tako trda je tudi naša pot; vendar v končno zmago mi vsi trdno verujemo. Mi verujemo v vstajenje svojih narodov in slovanstva. Tov. Herotu je množica ob zaključku zopet dolgotrajno klicala in poskalo. Tov. **Vladimir Kreff** je spregovoril v imenu kmetijske mladine iz Slovenskih goric in rekel, da mladi rod po tistem puntarskem klicu: »Le vkup uboga gmajna...« strnjeno koraka novi dobji nasproti. Za tov. Kreffom je spregovoril in pozdravil navzoče v imenu akademske mladine tov. **Ivan Brako** in poudaril, da prihaja v imenu tistih visokošolcev, ki niso pozabili svojega naroda! Zelo temperamentno in globoko segajoče je spregovoril zastopnik delavcev tov. **Giorgioni** (Džordžoni); množica ga je prisrčno pozdravila. Besedo je dobil nato tajnik Zveze tov. **Ivan Nemeč** in z gromkim glasom pri-

kazal pomen trdega kmetijskega dela, ki je tako važno za vse človeštvo. Gromko pozdravljen je nato spregovoril predsednik tov. **Ivan Kronovšek**, ki je v svojem jedrnatem govoru prikazal trnjevo pot kmetijsko-mladinskega gibanja in uspehe tega dela. Tov. **Kronovšek** je rekel, da je odmevalo iznad Triglava: kmetijska mladina je napravila prelom s preteklostjo in dvignila speče sile vasi v službo in prepород vsega našega naroda in države. Govornika je množica prekinjala med govorom in ga tudi ob zaključku nagradila za krasen govor.

Sledila je tekma koscev, ki je privabila vso množico, da vidi krepke kosce, ki tekmujejo radi lepote in sile kmetijskega dela, radi spoštovanja kmetijskega dela, ki ga marsikdo še ne ve ceniti. Izzid tekme bomo objavili prihodnjič. Po tekmi koscev so bratje Čehi prikazali svoje narodne plese (češko besedo) in želi zopet navdušene ovacije. Za bratje Čehi so prikazali narodne plese naši Bohinjci v narodnih nošah. Vsa množica pa se je nato združila v bratskem objemu, vzklili pa so odmevali po naših gorah in oznanjali klice svobode daleč po vsem slovanskem svetu.

Del koscev v vzornih četverstopih. Lica fantov izražajo zavest in moč mladega kmetijskega gibanja.

● **Proti navijanju cen.** Nekateri trgovci, ki nimajo nobene vesti, so začeli izkoriščati sedanji položaj in navijati cene blagu. Pri nas nima nihče razloga, da bi zviševal cene, zato bodo oblasti vsakega, ki se bo na ta način pregrešil, občutno kaznovale. Kmetijske gospodinjice, združite se v boju proti vsem takim izkoriščevalcem in odločno prijavite vsak primer, tudi najmanjši, na obči-

ni ali pri drugih varnostnih oblasteh! Ne pustite, da bi izkoriščali vašo neodločnost!

● **Bolgarske žene** so poslale poziv vsem ženam balkanskih držav, naj delajo na tem, da se vsi narodi na Balkanu sporazumejo in tako složno uprejo vsakemu, ki bi poskušal uničiti njihovo narodno neodvisnost. Odpor 60 milijonske množice Balkancev ne bo brezuspešen!

Praznik dolenjske kmetske mladine

Da dostojno proslavi zaključek letošnjih kmetsko-mladinskih manifestacij, je priredilo novomeško Okrožje kmetskih fantov in deklet v nedeljo 3. septembra v Novem mestu praznik kmetskega dela. Čeprav je dobilo v dopoldanskih urah mnogo kmetskih fantov vojaške pozive, se je vendar zbralo v zgodnjih popoldanskih urah v Kandiji pri Windischerju lepo število kmetske mladine, ki se je uredila v lepo povorko. Točno ob 3. uri je krenila z zbirališča na prireditveni prostor pri novomeškem kolodvoru.

Na čelu povorke so jezdili krepki kmetski konjeniki; njim so sledili zastavonoše družstvenih zastav, nato so šle terice-tekmovalke. Za njim je ponosno korakal praporščak s praporom Zveze kmetskih fantov in deklet, za njim pa je šlo zastopstvo Zveze in društev. Sledili so člani in članice »Brazde« iz Ljubljane, za katerimi je igrala odlična novomeška godba krepke koračnice. Za godbo so ponosno korakala brhka kmetska dekleta: grabljice, žanjice, mladi kosci in male grabljice. Nato pa je sledila vrsta okrašenih vozov, na katerih se je predstavljalo najrazličnejše kmetsko delo.

Novomeščani so navdušeno pozdravljali mlado, strumno korakajočo kmetsko mladino, ki je vzklikala Matiji Gubcu, kmetske mu delu, vaški skupnosti, kmetski slogi, narodu in državi, vmes pa prepevala in vriskala, da je bilo res veselje gledati to mlado Gubčevo armado.

Na prireditvenem postoru se je med tem že zbrala lepa množica kmetskega ljudstva in Novomeščanov, ki je ni niti najmanj motilo napeto ozračje. Ko se je razgibana množica pomirila, je stopil na govorniški oder predsednik Okrožja kmetskih fantov in deklet tov. **Stanko Kobler**, pozdravil navzoče goste in ljudstvo ter otvoril kmetsko mladinsko zborovanje. Za njim je povzel besedo zastopnik Prekmurskega Okrožja kmetskih fantov in deklet tov. **Ludvik Kovač**, ki je v imenu prekmurske kmetske mladine pozdravil Dolenjsko in ji želel pri bodočem delu čim več uspehov.

Navzoči zastopnik bolgarske kmetske mladine, ki je vedno pripravljena, da se ustanovi armada južnoslovenske kmetske mladine od Triglava do Črnega morja in od Jadrana do Dobrudže, ki jo bo vodil veliki duh Aleksandra Stambolijskega, Stjepana Radića in Matije Gubca, je želel za izva-

janja viharno odobravanje. Zastopnik šolane mladine tov. **Ban Boris** je podčrtal pripravljenost šolane mladine, da sodeluje skupno s kmetsko mladino za doseg njih pravic.

Delegat Zveze kmetskih fantov in deklet tajnik tov. **Ivan Nemeč** je v svojem bogatem in globoko zasnovanem govoru najprej poudaril velik pomen kmetskih praznikov. Kmetska mladina ustvarja slovenskemu narodu z največjimi žrtvami novo bodočnost, ki naj omogoči na slovenski zemlji svobodno življenje vsem, ki se zavedajo, da je le v žrtvah in trpljenju krvavih in žuljavih kmetskih rok jamstvo, da bo gospodoval na slovenski zemlji svobodni kmetski rod, ki se vzgaja in usposablja v zmagovitem kmetsko-mladinskem gibanju! Tov. **Nemeč** je želel za svoj govor burno odobravanje.

Godba je zaigrala slovansko himno, ki jo je pela množica odkritih glav. Pričela se je tekma predic, pri kateri si je priborila prvo mesto Marija Avbar. Ob zvokih godbe je kmetska mladina dostojno zaključila kmetski praznik, ki je pokazal odločno voljo kmetske mladine, da si ustvari nove čase in novo bodočnost. Vrli dolenjski kmetski mladini vse priznanje za njen letošnji kmetski praznik!

Voglje

Povsod vlada velik nemir in strah pred vojnim viharjem, ki je spet zadivjal v Evropi in ki preti, da bo spet uničeval, kar so delovni ljudje s svojo krvjo in svojimi življenji ustvarili.

S takimi grenkimi čustvi, toda s smelo voljo in zavestjo, da se mora prav mladina, ki stoji vedno v prvih vrstah narodnega boja, da se mora prav mladina kot najodločnejša boriteljica pokazati v vsakem trenutku kot faktor, ki najpravilnejše pojmuje te dogodke in ki se mora zato najprej in najtreznejše znajti v tej težki situaciji.

In kmetska mladina iz Vogelj, ki je v nedeljo 10. septembra priredila tekmo koscev, moramo priznati, da se je zelo dobro znašla v tem soparnem vzdušju, ko je manifestirala pred množico delovnega ljudstva za priznanje in pravico svojega dela.

Zborovanje je otvoril tov. **Franc Molj** z lepim pozdravom vsem navzočim, ki cenijo

in razumejo napore in stremjenja kmetске mladine.

Za njim je v odločnih besedah tov. **Vinko Kristan**, kot delegat Društva kmetских fantov in deklet »Brazde« iz Ljubljane, prikazal skupne težave in skupno trpljenje delavcev in kmetov, katere zatirajo isti izkoriščevalci, katere bije isti bič in iste krivice. Zato je njihova rešitev le v tem, če se strnejo in roko v roki gredo v borbo proti krivicam in za lepše življenje.

Nato je v imenu Zveze kmetских fantov in deklet nastopil tajnik **Ivan Nemeč**, ki je prikazoval, kako težka je borba slovenskega kmeta, da obdrži tisti kos svoje zemlje, po kateri preži vse polno razbojnikov, ki škodoželjno in z užitkom gledajo, kako se naš kmet trudi in gara, kako spravlja plo-

dove svoje zemlje, katere mu bodo potem oni pograbili izpred oči in si jih nezasluženo prilastili. Toda zemlja je last tistega, ki jo obdeluje in kmetovi bodo nekoč postali tudi plodovi njegovega dela.

Za te iskrene in odločne besede, ki so jih iznesli predstavniki kmetско-mladinskega gibanja, so bili od množice vsi govorniki toplo pozdravljeni z živahnim pritrdjevanjem.

Po zborovanju se je začela tekma koscev, ki jo je ljudstvo z zanimanjem gledalo in bodrilo s klicanjem postavne kosce, ki so s samo njim lastno zavestjo pokazali smisel za to plemenito žuljavo delo.

Le naprej to odločno pot, potem bo delovnemu ljudstvu kmalu zasijalo lepše sonce!

Puonci

Mlado puonsko Društvo kmetских fantov in deklet je priredilo v nedeljo, dne 27. avgusta praznik kmetskega mladinskega gibanja, združen s tekmo koscev.

Ob 1/2. se je na zbirališču organizirala številna povorka, ki je krenila na tekmovališče z godbo na pihala na čelu, z zelenimi zastavami in ob nazdravljanju kmetско-delavski skupnosti, demokraciji, svobodi in Matiji Gubcu.

Mladinsko zborovanje je otvoril domači predsednik tov. **Ernest Flisar**, ki je pozdravil navzoče kmetско ljudstvo in poudaril pomen, ki ga ima kmetско delo v človeški družbi.

V imenu gorenjske mladine je pozdravil zborovalce tov. **Vinko Kristan**, ki je tolmačil pomen Društev kmetских fantov in deklet, v katerih se kmetска mladina izobrazuje in vzgaja v odločne in borbene ljudi, da bodo zmožni odstraniti tiste krivice, ki so se zgodile delovnemu ljudstvu. V imenu mlade inteligenčne generacije je spregovoril tov. **Mirko Bagar**, ter poudarjal njeno

pripravljenost, da gre z ljudstvom skupno v borbo za pravičnejšo bodočnost.

V imenu snujočih se društev so pozdravili tabor tov. **Rudolf Čarni** iz Nemčavcev, tov. **Ferdo Flisar** iz Vaneče in tov. **Zoltan Bolek** iz Šulincev ob meji.

Kot zadnji je nato v temperamentnih besedah spregovoril kot zastopnik Zveze KFD tov. **Štefan Kovač**; ta je govoril o pomenu sloge za kmetско ljudstvo v borbi za existenco, o vzrokih, ki to slogo in skupnost preprečujejo in kako jih je treba odstraniti, če hoče ljudstvo končno že vendar priti preko zastopljanja in izkoriščanja do boljšega življenja.

Vsi govorniki so bili med govori večkrat prekinjeni in so jih na koncu živahno aplavdirali.

Pri tekmi je bil prvi tov. **Ludvik Šavel** iz Puonc, drugi tov. **Nikolaj Lazar** iz Krnec in tretji tov. **Karel Horvat** iz Puonc.

Tekmi je prisostvovalo mnogo pokretašev in prijateljev iz Goričke in ostalega Prekmurja.

Dramlje

Med številne kmetско-mladinske manifestacije in tekme moramo prišteti tudi naš kmetски praznik, ki ga je priredilo Društvo kmetских fantov in deklet v nedeljo, dne 23. julija t. l. Tega dne se je zbrala kmetска mladina iz prijaznih Dramelj, daljne in bližnje okolice in mogočno manifestirala za čast in pravico kmetskega dela.

V popoldanskih urah se je zbrala kljub grozečim oblakom sredi vasi kmetска mladina in se uredila v krasno povorko, ki je

ob 3. uri med vriskanjem, petjem in vzklikanjem Matiji Gubcu, vaški skupnosti, narodu in državi, odkorakala z godbo in drštveno zastavo na čelu na tekmovališče. Na njem je pričakovala kmetско mladino množica ljudstva, ki je mlado Gubčevo armado navdušeno pozdravljala.

Na govorniški oder stopi predsednik domačega Društva kmetских fantov in deklet tov. **Ludvik Mastnak** in otvori kmetско-mladinsko zborovanje. Nato je spregovoril

burno pozdravljen, delegat Zveze kmetiskih fantov in deklet tov. Jože Danev, ki je v svojem govoru podčrtal velik pomen kmetškega praznika, ko mladina manifestira za čast in pravico slovenske vasi ter svobodo slovenske zemlje in za katero je vedno pripravljena žrtvovati tudi svojo kri. Za njim je pozdravil kmetško mladino v imenu celjskega Okrožja kmetiskih fantov in deklet tov. Viktor Jožep. Godba je zaigrala »Hej Slovani«, ki jo je pela množica odkritih glav. Na dano znamenje je zamahnilo s srpi 16 deklet v prepričanju, da tekmujejo za čast

in veličino kmetškega dela. Po nekaj minutah je končala prva žanjica, njej je sledila druga, dokler ni zadnja dvignila v zrak srp, znak, da je končala. Komisija je pričela z ocenjevanjem dela, in po preteku nekaj časa razglasila izid tekme. Razdelila je med vse žanjice lepe nagrade.

Na bližnjem vrtu se je pričelo ob zvokih godbe prijetno rajanje, ki je trajalo vse do noči. Tako so Dramlje dostojno proslavile svoj letošnji kmetški praznik, praznik žetve in žuljavih kmetških rok!

Jo:

Nesrečna Poljska

Kakor je bila Srbija l. 1914. povod svetovne vojne, tako je Poljska letos povod novemu klanju v Evropi. Kaj nam bo prinesla bodočnost, ne vemo; rečemo pa lahko, da bo požar, ki se je začel na vzhodu in tudi že na zapadu, še strašnejši kakor je bil oni v letih od 1914.—1918.

Nesrečna Poljska! V zgodovini so jo trikrat delili in nobenega dvoma ni, da jo bodo še četrtič. Seveda njeno suženjstvo ne bo trajalo stoletja, kakor je poprej. Mi verujemo v pomlad narodov in človeštva, pričani smo, da bo izginil s sveta imperializem in da bo kmalu zasijala doba, ko narodi ne bodo več sovražniki med seboj, ampak dobri sosedje.

Poljska spada med velike evropske države. Njeno ozemlje meri 388.635 km², prebivalcev pa ima okoli 34 milijonov. Narodnostno Poljska ni enotna, ker prebiva v njenih mejah več milijonov Ukrajincev, ki v republiki ne uživajo tiste enakopravnosti, kot bi jo želeli in so zato nezadovoljni. (Večina Ukrajincev, ki jih imenujemo tudi Rusine ali Maloruse, živi v SSSR, kjer imajo svoje avtonomno republiko.) Poljska je država, kjer prebiva največ židov, ki pa so po večini revni in je med njimi le malo bogatašev in denarnih mogotcev.

Republika Poljska je agrarna država in se večina njenega prebivalstva preživlja s poljedelstvom. Na širnih poljih raste rž, oves, pšenica, ječmen, krompir, sladkorna pesa,

repa itd. Velik del poljske zemlje je poraščen z gozdovi, ki omogočajo, da se dobro razvija lesna industrija. Poleg lesne imajo še tekstilno industrijo, težko železno industrijo (izdelovanje strojev), imajo papirnice in usnjarsko industrijo. Tudi rudarstvo je močno razvito; kopljejo premog, sol, železo; pridobivajo tudi eno najvažnejših rudninskih snovi — nafto. — Kdo bi si želel na rudah tako bogate dežele bolj, kakor ravno Nemci, ki jim primanjkuje sirovin za tovarne?

Zgodovina Poljske je niz samih bojev, porazov in suženjstva. Naselili so se Poljaki v današnji domovini že v šestem stoletju po Kristusu okrog reke Visle. Njihov vladar Mječislav je sprejel krščansko vero, ki so jo v eni roki meč, v drugi križ, širili po slovanskih krajih nemški križarji. Poljaki so imeli svoje vladarje in prvi je bil Boleslav Smeli. Ko je umrl, je država propadla in osvobodil jo je dve sto let pozneje Ladislav Sobietek. Država je napredovala posebno, ko so vladali l. 1386. Jagelovci, ki so bili kralji Poljske in Litve. Poljaki so doživeli v tej dobi najslavnejše dobe svoje zgodovine. Država je segala od Baltika do Črnega morja, osvojili so si Češko in njihova vojska je prodrla celo tja do Moskve; premagali so nemško vojsko pri Tannenbergu in za nekaj časa osvojili obe Prusiji. Ko so Jagelovci izumrli, je Poljska postala volina kraljevina, to je, nekaka republika, kjer so kra-

lja izvolili. Vendar je imelo plemstvo zdaj večji vpliv kot kralj; zato je bila Poljska tedaj najbolj demokratično urejena država v Evropi.

Kdo ne pozna imena Jana Sobieskega, poljskega kralja, ki je s svojo vojsko rešil Dunaj pred Turki? Sploh so bili slovanski narodi vedno zid, kjer so se razbijali navali azijskih narodov, ki so hoteli v Evropo; Rusi so oslabili Tatare, južni Slovani pa so krvaveli na Balkanu, da se je Evropa lahko mirno razvijala. Hvaležnost te Evrope poznamo! Zmeraj je gledala na nas kot na manj vredno ljudstvo z Balkana, zmeraj smo ji bili dobrodošli samo takrat, kadar je bilo treba reševati degenerirano družbo, ki se je valjala vsa pomehkužena na zapadu in uživala brezskrbno življenje.

Vzrok nesreče kakega naroda ne smemo imeti vedno zunaj mej njegove države, ker

je te nesreče premnogokrat kriva družba, ki vlada v državi. — Kdo se ne spominja, kako ostro protislovansko politiko so vodili poljski poslanci v dunajskem parlamentu v predvojni Avstriji. In po vojni; ali se je to kaj spremenilo? Vsi se še spominjate, kako je Poljska l. 1938. in še letos spomladi šla z Nemčijo pri delitvi Češke in Slovaške! Ne pozabimo, da temu drugemu največjemu slovanskemu narodu vlada plemstvo, ki se nikdar ni zavedala svoje narodnosti in je delalo vedno le v svojo korist. Zato smo imeli v zadnjem desetletju toliko uporov kmeškega delovnega ljudstva. Zato so se upirali Ukrajinci, ki jim poljska gospoda ni hotela priznati, da so samostojen narod in je njihov pokret v krvi zadušila. Mi želimo iz vsega srea polno svobode bratskemu poljskemu narodu!

Jič:

Baltiške države

Republika Latvija

Južna soseda Estonije, s katero smo se seznanili zadnjič, je republika Latvija. Meri 65.791 km² in ima okrog 2.000.000 prebivalcev. Po površini je druga največja baltiška država, po prebivalstvu pa tretja. Večina prebivalcev je po narodnosti latvijska; precej je Rusov, nekoliko Nemcev in Poljakov.

V verskem pogledu prevladujejo protestanti.

Zgodovina Latvijcev je zgodovina kmetov, ki pod vsako oblastjo živo občutijo vso krivico, ki jo zadaja zemljiška gospoda in proti kateri so se kmetje prisiljeni upirati. Latvijski ali latiški narod, kakor se tu-

Belo nabrežje v Rigi.

Pozdrav lotiških deklet vzhodnemu morju

di imenuje, spada, kot vsi baltiški narodi, med najstarejša indoevropska plemena. Njegova prvotna domovina je bila baje poljska Pomorjanska in okolica Gdanska. Približno pred 2000 leti so se preselili na današnje ozemlje, okoli Dvine, največje latvijske reke. Ker so bili razdeljeni na več plemen, katerim so poveljevali posamezni vojvode, so ob prvem večjem napadu podlegli sovražnikom; ti so jim vsilili krščanstvo, radi česar se je zmanjšala njihova bojevitost.

Krščanstvo je prineslo Latvijcem fevdalizem; zemlja je bila v pretežni večini odvzeta kmetom in postala je last tuje gospode, ki je gospodovala latvijskemu kmetu nad pet stoletij. Številni kmetški upori, kot povsod drugod, tudi v Latviji niso uspeli. Vsak upor je bedo kmetškega ljudstva in maščevalnost gospode le še povečal; vendar je kljub vsem grozotam v narodu rasla vera v pravico.

Ko je izbruhnila v Rusiji leta 1905. revolucija, so bili latvijski kmetje med prvimi, ki so z orožjem terjali svoje pravice. Vstaja se je sicer ponesrečila in rusko in nemško plemstvo sta se nad kmeti maščevala na najogabnejši način; vere v končno osvoboditev latvijskega naroda, pa nista mogla streti. Na tisoče kmetov je bilo pobitih ali pa izgnanih v Sibirijo, toda vse je bilo zaman. Leto 1918. je prineslo Latvijcem svobodo in lastno narodno državo.

Samostojna Latvija je nastala na razvalinah carske Rusije. Nemške in ruske čete so uničile domala vse, kar si je zgradil prej latvijski narod z največjimi žrtvami. Vsa dežela je bila ena sama razvalina in na njej si je pričel graditi latvijski narod v svobodni državi novo bodočnost.

Da se je Latvija tako hitro opomogla in dvignila po vseh opustošenjih, ki jih je doživela v svetovni vojni, se ima zahvaliti svojemu kmetškemu ljudstvu, ki je doprineslo ogromne žrtve za ustalitev in ureditev razmer v mladi državi. Zavednost kmetških množic, ki je bila že pred vojno na višku, je le pripomogla, da so se takoj zbrale v močno kmetško gibanje pod vodstvom sposobnih politikov, ki so se dobro zavedali, kaj jim je storiti, da bodo lahko dvignili mlado državo iz neznoznega položaja.

Vlada, podpirana od ljudstva, se je lotila dela na vseh poljih. Najprej je izvedla agrarno reformo in razlastila vso plemiško zemljo. Na ta način je bilo na novo ustanovljenih na desettisoče novih kmetških gospodarstev. Zavedajoč se, da razdelitev zemlje še ni vse, se je lotila latvijska kmetška vlada tudi dela na drugih poljih, da je mogla priboriti kmetškemu življu človeka vredno življenje. Posebno veliko je storila za izobrazbo kmetškega ljudstva. Ustanovila je nešteto kmetijskih, gospodinjških in drugih strokovnih šol. Na univerzi v Rigi,

glavnem mestu Latvije, je bila ustanovljena kmetijska fakulteta s posebnimi oddelki za gozdarstvo in živinozdravništvo (veterino). Med tem, ko je bilo pred svetovno vojno na ozemlju Latvije samo 5 kmetijskih šol, jih je danes 30 nižjih, 4 vrtnarske, 1 čebelarstva, 7 gospodinjskih, 8 mlekarskih in živinorejskih, 1 ljudska univerza ter 4 srednje kmetijske in gospodinjske šole.

Za pospeševanje kmetijstva je bila ustanovljena Kmetijska zbornica; za njegov gospodarski podvig pa se je pričelo organizirati zadružništvo, ki je latvijskemu kmetu največ pripomoglo, da je mogel uspešno gospodariti. S pomočjo zadružništva kmetje vnovčujejo in izvažajo v tujino kmetijske pridelke, doma pa s pomočjo zadružnih tovarov proizvajajo in predelujejo svoje pridelke v industrijske proizvode. Posebno razvita je mlekarska in mesna zadružna industrija.

Kmetijski stan je politično organiziran v kmetijski stranki, ki ima na vodstvo in upravo države odločilen vpliv; saj je njen predsednik in voditelj Karl Ulmanis predsednik republike. Sosedstvo Rusije in rastoči komunizem je prisilil kmetisko stranko, da je uvedla avtoritativen režim, ker je skušalo meščanstvo pod krinko laži komunizma uničiti pridobitve latvijskih kmetov.

Za vzgojo in izobrazbo kmetijske mladine skrbi kmetijsko mladinska organizacija »Mazpulki«, kjer je organizirana vsa latvijska kmetijska mladina, ne glede na starost in druge razlike. V njej vrši kmetijska mladina največji del svojega kulturnega dela, ki je na latvijskem podeželju zelo živahno. Kmetijska mladina se zanima in sodeluje tudi v gospodarskih in zadružnih organizacijah latvijskih kmetov. Tako je v njenih rokah okrog 500 mlekaren, kar je za malo Latvijo nedvomno veliko. Pa tudi drugod kmetijske mladine pri delu ne manjka!

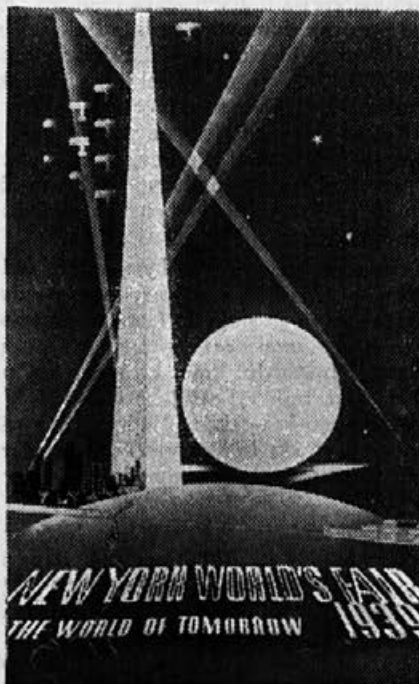
Kulturno življenje latvijske vasi je zelo živahno. V latvijskem kmetu so še danes ohranjene vse stare kulturne vrednote latvijskega naroda. Sploh so v tem pogledu Latviji mnogo storili. Bili so med prvimi evropskimi narodi, ki so pričeli zbirati narodne pesmi in jih izdajati v knjigah. Sredi preteklega stoletja so izšle tudi vse narodne pripovedke in pravljice, ki so se tako ohranile vse do danes. Kulturno življenje Latvije je bilo vedno na visoki stopnji. Ruska nadoblast je sicer skušala njihovo kulturo uničiti, kar pa se ji ni niti najmanj posrečilo. Latviji so svojo kulturo in jezik le še bolj vzljubili.

Nesamostojnost ni pustila latvijskemu narodu v njih duševnosti nobenih sledov. Stalni boji so jim pripomogli k ustalitvi njihovega značaja, ki se odlikuje po podjetnosti in vztrajnosti. Dela se loti Latvijec z velikim veseljem in ne odneha prej, dokler ga ne dokonča. Obljuba mu je sveta dolžnost, ki jo izpolni vselej. Prav taka je njegova zvestoba.

Življenje na vasi je enolično; toda tej enoličnosti niso niti najmanj podobni narodni običaji in šege, ki so v popolnem nasprotju s pokrajino. Njim so dali svoj pečat nemirna preteklost, trpljenje in junaštvo.

Med vsemi tremi baltičskimi državami ima Latvija največji ugled in je zato postala vodilna država, za kar se ima zahvaliti sposobnosti svojih državnikov, ki so vedno stremeli za tem, da se ustvari ob Baltiku močan mirovni blok, ki bo najboljše jamstvo za neodvisnost in neokrnjenost baltičskih držav.

Svetovna razstava v Ameriki

Razstava, ki jo letos prireja Amerika, je takšna, kakršne še ni videl svet. Američani so se hoteli postaviti pred vsem svetom,

kaj veljajo in kaj predstavljajo, in to jim je tudi povsem uspelo. Posebno pa so se hoteli postaviti pred gosti, ki prihajajo na razstavo iz »starega sveta«. Ti strmijo nad čudesi najmoderneje ameriške tehnike in nad njihovo iznajdljivostjo, ki naravnost zadivlja vsakega obiskovalca in ga preseneča s svojo čudovitostjo.

Samo za pripravo razstave so Američani potrošili 155 milijonov dinarjev, zaposlenih pa je bilo v času največjega dela 25.000 delavcev. Organizacija je v vseh pogledih na višku, saj so gostinski obrati (gostilne, restavracije itd.) zmožni nahraniti dnevno do četrtilijona ljudi. Osebe, ki streže v času

največjega prometa po raznih lokalih, šteje 50.000 ljudi; h temu je treba prišteti tudi 800 stražnikov in prav toliko vojakov, ki skušajo za silo urediti ta človeški veelek. Gledališče na tej razstavi ima prostora za 10.000 ljudi, koncertna dvorana pa za 24.000. Zabavišče pa je tako veliko, da se na njem istočasno lahko zabava četrtilijona ljudi; skratka če imaš dovolj denarja, si lahko privoščiš marsikaj. Seveda vse te krasote in pridobitve niso dostopne vsem ljudem; naslajala se bo ob njih in se jih posluževala le tenka plast izvoljencev, veliki večini ljudi pa je tudi v zlati Ameriki glavno vprašanje: kako nasititi želodec.

KMETSKA ŽENA IN DEKLÉ, ZA NJENE ROKÉ IN SRCÉ

Mira Tomšič:

Za mir in pravico

Tovarišica,
ali se ti ne zdi, da so sedaj časi tako resni, da bi morale biti vse med seboj v čim tesnejših stikih, ker le tako bi vsaka mogla svoje delo obrniti vedno v pravo smer, v korist svojemu narodu?!

Samo nekaj besedi bi rada spregovorila s teboj, predvsem o tistem, česar si nihče ne želi, a je kar preko noči udarilo tako blizu nas, da strahoma prisluškujemo, kdaj bo tudi nas zajel vojni val. Sproščenje, ki smo ga doživeli po svetovni vojni, je bilo zelo varljivo. Mirovni sklepi niso prinesli pomirjenja, povzročili so nova nezadovoljstva, ki vodijo človeštvo v novo klanje. Kdo je temu kriv? Ali ne morda tisti, ki jim vojne prinašajo ogromne dobičke, na katere čakajo v varnem zaledju, medtem ko krvavijo zanje milijoni. Kajti tisti, ki so le enkrat doživeli vse vojne grozote na frontah, so za mir, tisti se ne boje, da bi se vojne na svetu za vselej končale!

Tudi ob tej vojni se nam vsiljuje misel, da so jo začeli sovražniki ljudstva, izkoriščevalci delovnih ljudi. To bi morali imeti vedno pred očmi! A kadar stikamo za novicami, dostikrat nasedemo najbolj

nemogočim vestem in obstanemo vsi zbegani. Zato, ker pozabljamo, da izhajajo te vesti prav iz vrst naših sovražnikov, ki nas žele čim bolj oslabiti.

Čas pa je tak, da bi morali vsi, tudi žene in dekleta, ostati mirni, z jasno zavestjo, da v taki vojni mi nimamo ničesar iskati. Sedaj se borijo med seboj velesile, oziroma njihovo ljudstvo za peščico svojih mogočnejšev, katerih edini cilj je: gospodstvo nad vsem svetom in izkoriščanje človeštva. V svoji nenasitnosti grede ti mogočnejši tako daleč, da vidijo svojo rešitev v vojni, kjer hočejo uničiti nasprotnika in se polastiti njegovega premoženja. To pomeni novo in spet krivično razdelitev prirodnih zakladov na svetu. Da niti prvi, niti drugi ne mislijo iskreno, kadar govorijo o zaščiti manjših narodov, nam dokazuje usoda poljskega ljudstva, ki se mora žilavo boriti proti svojim odkritim in skritim sovražnikom za svoj obstoj in resnično svobodo.

Morda bo tudi nas skušala katera bojujoča se stranka potegniti v vojno. Naša država je sicer izrazila svojo nevtralnost, kar pomeni, da ne bo pomagala niti prvim, niti drugim. Toda pojavljajo se huj-

skači na vojno, ki begajo ljudi v prid eni ali drugi bojujoči se stranki. Od nas samih pa je odvisno, če jih bomo znali razkrinkati in preprečiti svoje sodelovanje v vojni, kjer gre le za to, da si denarni mogotci osvoje čim več. Taka vojna je za nas krivična vojna, ker bi pomenila pogin našega naroda — izkrvavljenje za tuje koristi. V vsakem primeru, pri zmagi tega ali onega bi bile posledice vojne le beda, opustošena polja, porušeni domovi, zapuščene žene in otroci. Zato pa moramo budno paziti na vse nakane, ki jih snujejo naši pravi sovražniki in se združiti v boju proti njim. A tak boj naj bi bil tudi zadnji obračun z vsemi, naša poslednja vojna!

V tesni zvezi z vsemi balkanskimi narodi se moramo boriti za narodno neodvisnost Balkancev, za pravično notranjo ureditev naše države, ki mora biti taka, da bomo vsi res zadovoljni. To bo povečalo našo obrambno silo.

Pred kratkim je vlada podpisala sporazum s predstavniki hrvatskega naroda. S tem pa še ni rečeno, da si bomo sedaj mogli urediti svoje domove popolnoma po lastnih željah. Nas delovnih ljudi, ki tvorimo večino, še vedno ni nihče vprašal, kaj hočemo. Obljubljajo nam sicer nove, bolj pravične zakone, a vedeti moramo, da bodo šele tisti zakoni res pravični, ki si jih bo postavilo ljudstvo samo. Zato brez vztrajne borbe tudi sedaj ne bo šlo. Priboriti si moramo najprej pravico do svobodnih volitev in pravico do svobodnega tiska ter zborovanja. Potem šele bomo mogli zahtevati to, o čemer moramo že dolga leta molčati. Ali se zavedamo, da zahteva prav ta čas pametne in trezne ljudi, ki bodo znali izkoristiti vse dane možnosti in se ne bodo pustili izigrati?

Čemu ti vse to pripovedujem, tovarišica, ko boš lahko rekla, da te nihče ne povprašuje za mnenje o teh stvareh, ker se tičejo le moških. Prav zato ti pišem o tem, ker se mi zdi, da je tudi za nas žene prišel čas, ki ga je treba izkoristiti ter si priboriti pravico soodločevanja v vseh stvareh.

Tvorimo polovico vsega človeštva, izpolnjujemo vse svoje dolžnosti in nosimo dobršen del odgovornosti, — pri vseh važnih odločitvah pa ne smemo odpreti ust,

četudi je govor o nas ženah in našem življenju!

Rodimo otroke, — nikjer pa ne moremo povedati, da je treba gospodariti tako, da bodo otroci mogli živeti življenje, ki je vredno človeka!

Polovico svojih sil damo otrokom, — o tem, da bo vojna ali ne, vojna, ki bo sadove našega dela brezobzirno uničila, ne moremo soodločati!

Nimamo nobene besede v vsem javnem življenju — le v primeru vojne moramo prevzeti namesto mož vsa, tudi vodilna mesta in z dejanji dokazati svojo zrelost!

Kam bi se nagnila tehtnica, če bi tehtali naše dolžnosti in naše pravice?

Geslo vsake, res pravično urejene države, pa bi moralo biti: *enake dolžnosti in enake pravice za vse državljane, brez ozira na spol!* Le tako urejena država nosi v sebi silo, ki vzdrži napram vsakemu nasprotniku, *le tako državo brani ljudstvo do zadnjega diha!*

Tovarišica, zavedaj se tudi ti, da čas hiti in da ni vseeno, kdaj si bomo ustvarili tako državo! Čim prej, tem bolje, da nas dogodki ne prehitijo!

Jože Jermančič:

Popotna pesem

*Tisoč noči mineva,
ceste so polne sirot,
pred njimi ni cilja,
ni dneva,
brezkončna je njihova pot.*

*Tisoč noči mineva,
polno luči je povsod:
nad mesti veselje odmeva
brezkončna njegova je pot.*

*Tisoč noči mineva,
brez cilja moja je pot.
A kadar na koncu
poti in noči
se srečam z milijoni sirot,
takrat nova pesem čez svet zazveni
in sonce zasiže povsod!*

Ali nas je premalo?

(Nadaljevanje)

Nekateri so v skrbeh, da bomo izumrli, če bomo z rojstvi tako nazadovali. To bo-jazen mora vsak razsoden človek smatrati za neutemeljeno, četudi bi bila iskrena. Če se bodo razmere tako izpremenile, da bodo na našem slovenskem koščku zemlje vsi domačini lahko dostojno živeli, potem se ljudje gotovo ne bodo branili potomstva, ker ne bodo imeli vzroka za to. Sedaj pa so tisti, ki se morajo izseliti, če nočejo od la-kote umreti, za slovenstvo itak izgubljeni. Njihovi otroci še morda znajo slovenski, a se iz socialnih in gospodarskih razlogov ra-je prištevajo k pripadnikom večjega naroda. Tega jim tudi ne smemo zameriti, saj se lažje rinejo skozi življenje, če zataje svojo narodno pripadnost. To je destvo, ki ga ni mogoče spreminiti, če se še tako trudimo, da ohranimo izseljenca zase. Če ne moremo dati svojim ljudem kruha doma, potem se tudi nimamo pravice vtikati v njihovo osebno življenje in zahtevati od njih, da bodo vedno Slovenci. Saj pravijo naši izseljenci: »Kdor mi daje kruha, ta mi je brat.«

V zadnjih letih se je poleg revščine poja-vila še evgenika kot zagovornik regulacije porodov. Evgenika (nauk o izboljšanju člo-veškega rodu) zahteva, da se onemogoči po-tomstvo spolno bolnim, slaboumnim, tuber-kuloznim in kroničnim pijancem, ker se te bolezni podedujejo. Poborniki evgenike ne zahtevajo, da bi se takim ljudem zabranilo zakonsko življenje, marveč samo to, da bi se jim dala brezplačna profilakсна sredstva, da ne bi rodili bolnih, nesposobnih ljudi. Takih je sedaj pri nas na tisoče v slaboum-nicah, gluhtonemnicah, sirotišnicah in hiral-nicah, za katere morajo delati zdravi. Ne-razumljivo je, zakaj zahtevajo državni in cerkveni krogi, da se množijo takšni ljud-je?! Saj so samo v škodo nam vsem. Naš znanstvenik, priv. doc. g. dr. Božo Škerlj, ki je največji pobornik evgenike, pravi, da imajo po severnih državah že javne tečaje o profilaksi in da se borijo za to, da bi bol-niške blagajne zastoj izdajale profilakso, »zato ker je neestetično podpirati toliko zla, povečati toliko gorja in siliti uboge, večino-ma nevedne ljudi k brezsmiselnemu plojenju bolnega potomstva.«

Upoštevač vse to, se moramo čuditi, za-kaj država in cerkev silita le kmetski in de-lavski sloj, naj se čimbolj množijo?! Zakaj ne priganjajo k temu imovite družine, kjer imajo sredstev dovolj, da bi vzgojili zdrave

ljudi? Kdo ima interes na tem, da je čim več revežev? Odgovor je enostaven: tisti, ki od tega živi. Kapitalisti hočejo imeti čim več ljudi, ki bodo prosili za delo, da bodo lahko čimbolj znižali plače. Ponudb pa bo tem več, čim bolj se bodo množili revni sloji. Kapital torej potrebuje čim cenejše delovne sile in čim več odjemalcev.

Poglejmo, ali naši vodilni katoliki izpol-njujejo vse božje zakone? Oni, ki so na važnih, visokih položajih, ki naj bi bili naši vzori in naši voditelji, ki hodijo redno v cerkev in se sploh obnašajo kot dobri kato-lik, imajo največkrat samo po enega ali dva otroka.

Vse to dokazuje, da se za tistim stoka-njem nekaterih naših časopisov skriva golo koristoljubje kapitalizma in njegovih zavez-nikov, ne pa ljubezen do naroda, kakor sami trdijo. To nemoralno samoljubje pa si kop-lje lastni grob! (Konec)

Naši razgovori

Mnogo mi je dal misliti dopis tovarišice iz Smartnega, ki ste ga priobčili v prejšnji številki. Kako ne, ko sem pa tudi jaz hotela tako kot se tovarišici zdi prav. Rada sem ostala doma in sem jim pomagala. Sedaj po 3 letih vem, da jim nisem potrebna. Imamo premalo zemlje za vse. Ne jezim se na bra-tovo ženo, ni nam tuja, nasprotno, vsi smo zadovoljni z njo, ker je zelo dobra. Skušala sem pomagati na ta način, da sem hodila delat k sosedom in smo denar porabili vsi. Vendar tudi tako ne gre. Kadar je največ dela doma, me potrebujejo tudi sosedje, ka-dar pa doma lahko opravijo brez mene, takrat tudi pri sosedih nimam kaj delati. Vedno bolj jasno uvidim, da bom rešila na-še velikih skrbi, če se jim bom umaknila. Če bi se hotela poročiti, ne morem prine-sti v zakon več kot voljo do dela in svoje zdravje. To pa vendar še ni zadosti za po-roko. Je pač navada taka, če ima fant vsega dovolj, hoče tudi dekleta z veliko doto. Torej tiste, ki imamo premajhen dom, smo tudi brez dote in ostanemo še brez moža. To se mi zdi krivično! Tudi jaz sem za to, da dekleta z vasi ne odhajajo v me-sto, toda če ni za nas dovolj prostora doma, si moramo nekam pomagati, nekje si mora-mo služiti svoj kruh. Srečna tista, ki čuti, da je doma potrebna, a danes je na kmetih

že bolj malo takih. V zadnji številki »Grude« sem čitala, da jih je samo v Prekmurju 10.000, ki morajo drugim na delo. Koliko je med njimi deklet? A kjerkoli že bom, bom delala tudi za to, da se resnim dekletom odpravijo vse krivice!
Francka.

Pismo iz Nemčije

Ene naših čitateljic nam piše:

Čeprav ni to noben odgovor na vaša vprašanja, vam pišem o tem, ker se mi zdi tudi to važno. Pred nekaj tedni mi je pisal brat iz Nemčije. Pisal mi je o življenju nemškega kmeta. Ker je kmetski sin, ga je življenje kmetov najbolj zanimalo. Piše mi takole:

»Pri vsakem kmetu popišejo državne oblasti, kaj in koliko pridelja. Predpišejo mu, kaj mora saditi in sejati na svojem polju. Nato mu odmerijo, koliko mora odstopiti vsako leto državi. Določijo mu tudi cene za pridelke, ki jih da državi. Torej ne prodajajo kmetje svojih pridelkov kakor bi to sami želeli. V primeru slabe letine ima država iste zahteve. Kako si kmet pomaga, če mu ostane premalo pridelkov za prehranje-

vanje družine, to je njegova skrb. Pri kupovanju mu določi ceno prodajalec in če ima premalo denarja, se začno dolgovi. Tako nemškemu kmetu dolgovi rastejo. Če je kmet zadolžen, mu država oddanih pridelkov ne plača, temveč gre ves tisti denar na dolg in je kmet brez vsakega denarja. Svojega imetja ne more prodati in se izseli kam drugam, če si to želi. Posestvo mora izročiti svojemu sinu in tudi dolg se prenaša od očeta na sina itd. Če si sin želi izbrati nov poklic, si tega ne more in mora ostati na posestvu ter odplačevati dolg. Tako je nemški kmet, posebno mali kmet, zelo nezadovoljen; on mora le delati, odločajo drugi.«

Tako so mojemu bratu pripovedovali nemški kmetje 14 dni pred vojno. Ko sem prečitala pismo, sem se spomnila tudi na žene. O njih mi brat ničesar ne piše. Lahko pa si mislim, da so prave mučenice. Na njih leži skrb, kaj bodo dale v lonec, one najhujše občutijo brezobzirno postopanje oblasti. Še več pa bodo morale žrtvovati sedaj, ko se je začela vojna in so odšli možje in sinovi na fronte, država pa bo zahtevala še več in več, kajti vojna stane milijone.

Kratke moške hlače

Mere:

Dolžina hlačnic od pasu do kolena: 63 cm;

širina pasu: 84 cm (na širino pasu dodamo pri hlačnicah 20 cm, da napravimo gube.)

Dolžina gornjega dela hlačnic je $31\frac{1}{2}$ cm, t. j. polovica vse dolžine: $63 \text{ cm} : 2 = 31\frac{1}{2}$ centimetra.

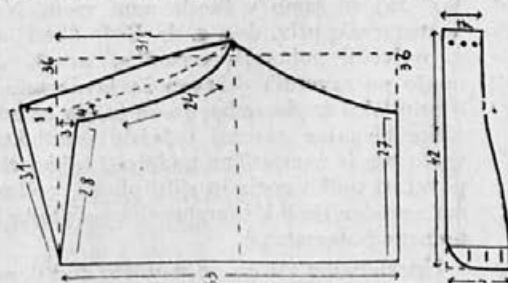
Širina zadnjega dela hlačnic v pasu je 31 cm, t. j. $\frac{1}{4}$ vse mere okrog pasu in 5 cm več: $84 \text{ cm} + 20 \text{ cm} = 104 \text{ cm} : 4 = 26 \text{ cm} + 5 \text{ cm} = 31 \text{ cm}$.

Širina prednjega dela hlačnic v pasu je 28 cm, t. j. 3 cm več kot je širina zadnjega dela hlačnic v pasu: $31 \text{ cm} - 3 \text{ cm} = 28$ centimetrov.

Na zadnjem delu hlačnic dodamo v pasu 8–9 cm v višino, da pri sedenju hlače ne vežejo.

Spodnja širina hlačnic je 27–30 cm, za normalno razvito osebo.

Razrez spredaj od pasu navzdol je dolg 20 cm. Spodnji del razpora krojiš tako, da sega 3 cm čez sredino, da se razrez pokrije.

Krojenje in šivanje hlač.

Za hlače rabimo toliko blaga, kolikor znaša dvojna dolžina hlač. Nariši si kraj kakor

kaže slika, izmeri njegovo dolžino in vzemi 2 krat toliko blaga. Pregani blago čez polovico in kroji obe hlačnici hkrati. Če sega kroj v koraku, kjer so hlače najširše, čez blago, moraš dostaviti potrebno blago.

Ko šivaš, izdelaj najprej razpor. Za izdelavo spodnjega dela razpora odreži kos blaga, ki naj se točno ujema z dodatkom, ki si ga prej ukrojila. To je malo krivo ukrojen kos blaga, 24 cm dolg, 4 cm širok. Ta kos prišij na dodatek, najprej na pravi strani, nato pa obrni blago na krivo stran, zapogni ob robu $\frac{1}{2}$ cm blaga in tik ob kraju prišij s strojem.

Za gornji del razpora, ki nima ukrojenega nobenega dodatka, odreži točno po obliki kroja kos blaga, 24 cm dolg in 4 cm širok. Zgornji del izdelaj kakor prej spodnjega. Če postaviš sedaj gornji del na spodnjega, sega spodnji dobre 3 cm preko prednje sredine hlač, dočim sega gornji del točno do sredine.

Spodnji del hlačnic sešij vsako zase s ploščatim šivom. Spodaj na hlačnicah napravi 1—2 cm širok rob na notranjo stran.

Gornji del hlačnic sešij tako, da daš gornja konca šivov na spodnjem delu hlačnic, obe prednji sredini in obe zadnji sredini skupaj. Sešij s ploščatim šivom od prednjega razpora proti onemu zadaj, ki naj bo 8 cm dolg in ga prav ozko zarobi na notranjo stran z istim blagom. Spodnji del prednjega razpora prešij s strojem križema, da se pri oblačenju hlače ne strgajo. Na spodnjem koncu zadnjega razpora prišij na krivi strani majhno 4kotno krpico iz istega razloga kot pri prednjem.

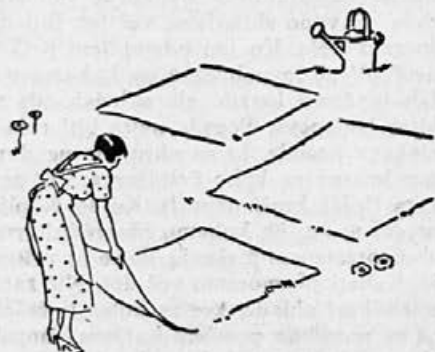
Na zadnjem delu nagubaj hlače od sredine na obe strani enako; spredaj napravi 6 cm od sredine na vsaki strani po eno gubo. Širina gornjega dela hlač se mora sedaj točno ujemati s širino pasu.

Pas podloži s podlogo ali z istim blagom, da je dvojen. Vsako polovico pasu posebej zašij na krivi strani na 3 straneh in to na gornji in obeh stranskih, spodnjo pustiš odprto. Pas obrni na pravo stran in ga prišij, vsako polovico zase, na gornji del hlač, najprej na notranji, nato na zunanji strani. Sedaj prešij pas okrog in okrog, na vseh štirih straneh ob robu s strojem. Na prednji gornji strani pasu napravi 3 gumbnice, na spodnji pa prišij gumbe. Zadaj napravi na vsaki strani pasu po 3 luknjice, skozi katere povlečeš križema vrvico, s katero pas po potrebi zadrgeš ali pa spustiš narazen.

Ploščati šiv.

Oba kosa blaga, ki ju nameravaš sešiti s ploščatim šivom, položi drug na drugega ta-

Tvoje perilo potrebuje blago

SCHICHTOVO

TERPENTINOVNO MILO

...in za namakanje žensko hvalo

ko, da sta pravi strani skupaj. 1 cm od roba ju sešij s strojem. Nato odreži rob gornjega kosa za $\frac{1}{2}$ cm in razgladi šiv na pravi strani. Potem podvij rob, ki je 1 cm širok za $\frac{1}{2}$ cm preko odrezanega in ga ob pregibu prišij na blago.

ZA KUHINJO

● Spravljanje sadja. »Zveza gospodinj« in »Kolo zadrugark« v Ljubljani sta poslale na vse šole, posebej še na učiteljice, posebno okrožnico, da bi dobili ljudje potreben pouk o sušenju in vkuhanju sadja. Letos je vsepovsod toliko sadja, posebno češpelj, da obstoja nevarnost, da se bo sadje pokvarilo ali pa se prekuhalo v žganje, kar bi bila velika narodna nesreča. Sušeno in vkuhan sadje je tudi najboljša zaloga za težke čase ali za prihodnje leto, če bo bolj malo sadja. Zelja omenjenih društev je, da bi učitelj-

stvo dajalo navodila za spravljane sadja v posebnih tečajih ali s predavanji.

Tudi mi priobčujemo najvažnejša navodila.

Kako najcenejše vkuhavamo slive

Češpljevec (povidel ali pekmez) brez sladkorja. Češplje brez sladkorja vkuhane se drže, pravilno shranjene, več let. Biti morajo zelo zrele. Ko jim odstranimo peške, jih neolupljene razpolovimo ter kuhamo v širokih lončenih loncih ali skledah, da voda hitro izhlapeva. Posoda mora biti cela (pocinkane posode, ki so okrušene na dnu, so neprimerne za kuho češpljevca, ker se glazura (lošč) kruši naprej). Ko so češplje že precej goste, jih kuhamo ob srednji vročini ob neprestanem mešanju, da se ne prismojijo. Kuhati jih moramo več dni. Nič zato, če se večkrat ohlade, ker za kuhanje češpljevca ni potrebna posebna kurjava, ampak se obenem kuha z zajtrkom, kosilom in večerjo. Za kuho je najbolj prikladna kmečka peč. Ko stoji žlica v češpljevcu, je dovolj gost za shranjevanje. Še vročega nadevamo v lončene posode (lonce); pri tem dobro tlačimo, da se ne napravijo prazni prostori, ker se v teh rada naseli plesen. Po nekaj dneh, ko se je češpljevec sesedel in ohladil, ga zalijemo s toplim lojem, ki zabrani dostop zraka. Ko se je strdil, zavéžemo lonec prav dobro s celofanom, še bolje s srčnikom, ki ga dobimo pri vsakem mesarju in je več let uporaben. Po vrhu še zavijemo z navadnim papirjem, da zabranimo dostop pajkom in drugim živalicam. Shranimo v suhi, temni shrambi. Zavarovati moramo češpljevec pred mravljami. Pri manj zrelih češpljih dodamo nekaj sladkorja pri kuhanju češpljevca. Dodatek salicila 1 gr na štiri litre ne škodi.

● **Prleški sir.** Kisel sir zdrobi z vilicami, prideni seseklano čebulo, česenj in drobnjak po okusu, sol in papriko. Primešaj toliko smetane, da dobiš srednje gosto zmes in daj z domačim črnim kruhom na mizo. Ne moreš si misliti boljše južine ali večerje.

Roman »Pusztó« smo morali radi nepredvidenih težav v tej številki izpustiti. V prihodnjih številkah bomo radi tega objavljali po tri ali štiri strani. — Prosimo čitatelje, da to upoštevajo in nam oprostite.

● **Zimnica.** Pripravimo se sedaj za zimo, da bo družina imela poleg težke zimske hrane tudi dovolj zelenjave, zlasti pa razno solato. Počasi bomo morali skrbeti za vzmljenje endivije; ob lepem vremenu zvežimo grmič, da postanejo rumeni in jo pred prvim mrazom lahko zaščitimo s slamo. Čez endivijino gredo napravimo ogrodje, nanj pa položimo prečiščeno slamo. Endivija bo na ta način postala tudi rumena. Tudi pozimi jo lahko pustimo zunaj, če jo pokrijemo z debelejšo plastjo slame, povrh pa damo še nekaj zemlje, sicer pa jo vložimo v podsigalice, jame in v kleti; toplota ne sme presegati čez 6° C, ker sicer solata segnje.

Na isti način lahko ohranimo zunaj zeljnate glave. Radič vložimo v pesek na ta način, da glavice mole iz peska, ki mora biti primerno vlažen, toda ne moker. Radič je zelo zdravilna solata in zelo ugodno vpliva na jetra, čisti kri, vzbuja tek, vpliva pa tudi ugodno na vranico. Sedaj je še čas vložiti zadnje kumarce, paradižnike in stročji fižol. Ne pozabite na najrazličnejše kompote in marmelade. Kako prijetno je človeku, če ima kakšno zalogo, kadar brije mraz in nikjer ni več nič zelenega.

● **Semenje.** Zberimo na vrtovih, kar se še zbrati da. Sedaj je najlepši čas za zbiranje paradižnikovega semena, kumarce tudi še lahko najde na vrtu, kdor še nima dovolj semena; nageljni zorijo (šabó), zberite tudi nageljnovo seme, ki je zelo drago. Dekleta, ne pozabite na to! — Tudi od drugih poletnih rož se lahko nabere doma dovolj semena, da ga prihodnje leto ne bomo kupovali. Pazite, da seme pravilno posušite in ga spravite na suhem, zračnem prostoru.

● **Cvetlice** bo treba spraviti na varnejše mesto, da jih zaščitimo pred mrazom. Sem spadajo razne trajnice: Cale, kaktusi, asparagus, viseči nageljni, krizanteme, cinerarije, ciklame, levkoje (fajgeljni), lobelije, flokse, primule rezede itd. Vse trajne cvetlice zahtevajo pozimi dovolj svetlobe, zraka in primerno toploto. Paziti moramo, da prostori niso pretopli. Naj toplota nikdar ne gre čez 18° C!

● **Potonke.** Kadar nastopi mraz, porežemo listje nad zemljo in pokrijemo rastlino s slamo.

● **Begonije.** Pred prvim mrazom zberimo iz zemlje gomolje in jih shranimo v pesek, ki ni preveč suh. Hranimo jih v prostoru, ki ma toploto kleti. Tudi na gladijole ne pozabimo, ki sicer v varni legi lahko ostanejo tudi skozi vso zimo v zemlji. Ko listje odpade, izkopljemo dalje in jih odrežimo za kak pečenj nad čebulo ter položimo v klet na zemljo.

● **Vrtnice** koncem oktobra povežemo s slamo, jih povijemo k tlom in pokrijemo z zemljo. Zaščitimo pred mrazom vse rastline, ki so v okras vrta, ker bi se lahko pokvarile v zimi in tako bi bila vzeta vrtu vsa lepota, mi pa bi imeli od tega veliko škodo.

PRAKTIČNI NASVETI

ČE STREŽEŠ BOLNIKU,

moraš biti potrpežljiva in pozorna. Vsak bolnik trpi telesno in duševno: telesno, ker mu bolezen povzroča bolečine in jemlje telesne sile; duševno, ker ga skrbi, kako se bo bolezen končala in da ne bi bil domačinu v nadlego. Ne smeš se torej čuditi, če je slabe volje ali kakor radi pravimo, da je siten. Moraš ga razumeti in se vživeti v njegov težek položaj. S svojim vedenjem mu moraš dokazati, da ni zapuščen, ker tudi dobro razpoloženje zelo vpliva na uspešno zdravljenje.

O boleznih govori čim manj, da mu ne vzbudiš s kako nepremišljeno besedo nepotrebnega strahu. Tudi z drugimi ne govori veliko o tem, ker ti bodo svetovali vse mogoče. Če ne boš poslušala vseh nasvetov, kar je popolnoma nemogoče, se bodo jezili nate, da ne skrbiš zadosti za bolnika, češ, nič ni čudnega, če je že tako dolgo bolan.

Ne šepечи z drugimi vpricho bolnika! Bolnik si misli, da se pogovarjate o njegovi bolezni, ki je najbrž hudo nevarna in on tega ne sme vedeti. Če bolezen ni nevarna, je bolnik brez potrebe zaskrbljen. Če pa je bolezen nevarna, tega ne sme zvedeti, ker bi bilo to zanj smrtni udarec. Le upanje mu lajša bolečine in napravi bolezen znosnejšo!

Razlaga tujih besed

● **Hiperprodukcija** pomeni preobljudenost. V Sloveniji je n. pr. preobljudeno Prekmurje, Slovenske gorice, Haloze itd. Preobljuden je vsak kraj, ki ne more več preživeti ljudi doma. Radi tega tisoče Slovencev roma po svetu in uničuje sile svoje-mu narodu.

● **Supermaksimum** pomeni nekaj, kar je iznad določene najvišje mere. Pri agrarni reformi je na primer bilo določeno, kolikor bodo lahko veleposestniki obdržali največ zemlje (maksimalno). Po agrarni reformi pa jim je ostalo več kot je bilo določeno, to se pravi dosegli so supermaksimum čez najvišjo ali maksimalno mero.

● **Premija** je darilo, nagrada, ki jo damo za izvršeno delo ali posel. Tisti, ki premijo prejme, je premijant; on je torej obdarovaneec. Dotični, ki mu je nagrado dal ali ga obdaroval, pa pravimo, da ga je premijiral. Ako smo pri zavarovalnici zavarovani, plačujemo vnaprej določeni znesek, ki ga imenujemo premijo. Ko škoda nastane, n. pr. če sem zavarovan za požar, pa mi pogori hiša, tedaj mi mora zavarovalnica izplačati pogojeno vsoto, pravimo, da nas je zavarovalnica izplačala, premijirala ali nagradila. Premijera pa je beseda, ki nima z gornjim nič skupnega in pomeni prvo predstvo igre ali drugih odskih prireditiv. Če vprizori društvo prvič igro, pravimo, da je igra doživela premijero.

● **Relativen** pomeni odnose, odvisen v primeri s čim. Primer: pri volitvah so nastopile tri stranke. Stranka A je dobila 350.000, B 600.000 in C 400.000 glasov. Stranka B je dobila največ glasov, toda ne polovico, zato nima absolutne, ampak relativno večino, ker je dobila od obeh strank največ glasov. Jugoslavija je kmetijska država in je v primeri z industrijsko Belgijo redko naseljena, to se pravi, da je Jugoslavija relativno redko naseljena.

● **Formirati.** Če nekaj sestavimo ali oblikujemo, pravimo, da smo formirali. Besedo slišimo večkrat pri zbiranju naših povork. Ko so se fantje, dekleta in druge skupine zbrale in uredile, se je povorka formirala. Skupine, iz katerih je sestavljena povorka, pa se imenuje formacije. Poznamo tudi vojaške formacije: topništvo, pehoto, zrakovstvo itd. Vojne formacije pa so zopet sestavljene tako, kakor najbolj odgovarjajo potrebi napada ali obrambe.

MED DRAVO IN DONAVO

IX.

**Sezonci garajo
za vsakdanji kruh, komarji
pikajo; oblaki muh**

V maju pridejo na žilava baranjska polja nove delovne moči. Ta širna zemlja hrani v sebi največjo silo sveta — kruh. Pridejo fantje in dekleta, pridejo odrasli možje in cele družine, da v jeseni odpeljejo s seboj nekaj vreč pšenice in prineso domov tudi kak kovač v žepu. Prebivalstvo Baranje se tedaj za šest mesecev pomnoži za dva tisoč ljudi, ki ostanejo tam vse do decembra, ko so odpeljali v tovarno zadnje vagone sladkorne pese in pospravili semensko blago v podsipnice.

Pomlad v tistih močvirnatih predelih okrog Zlatne grede, Podunavlja, Sokolovca, Mirkovca, Kasuka, Kozjaka, okrog Aleksandrove in Petrove črpalke tja do Apatina še ni neznosna, kakor je neznosno vroče sonce poleti nad tem morjem zelenja. Dolga polja visoke zelene koruze delajo senco. Z gozdov veje duh po akacijah in šmarnicah daleč v ravnino.

Ogromne samotne stare vrbe zelené tu pa tam in ko za nekaj časa preneha ropotanje in drdranje kosilnih strojev, njihova senca ohladi potna čela trudnih koscev in grabljic. Fantje, ki so nakladali seno, prihite pod drevo in po vročih licih jih boža prijeten hladi kakor božanje nežnega dekleta.

Toda tudi v Baranji ni večne pomladi. Tudi tam hiti čas. Pridejo vroči junijski dnevi in z njimi milijoni komarjev in muh. Kdor še ni okusil teh malih, sitnih živalic, ki silijo človeku v nos, usta, ušesa, v oči in ga pikajo tudi skozi debelo srajco in celo skozi suknjič, ta ne ve, kaj so to komarji in nadležne muhe; na vsakem koščku kruha in v vsaki jedi jih najdeš. Sezonski delavci vam bi lahko povedali, kako zapoje komar svojo tanko, visoko pretresujočo pesem in te zraven vščipne v uho, da odskočiš dva metra od tal. Toda, kaj je samo eden; to človek še že prenese. Najhuje je v popoldanskih urah tam ob Čarni pri Kazuku ali kjerkoli pri kaki mlaki ali ob kanalu, ki jih je vse polno po Baranji. Celi roji se zakade vate in ni ga koščka na telesu, kjer ne bi imel otekle kože od nešteti vbodljajev. Po

vsem telesu človeka srbi, toda ni časa, da bi živalice preganjal in se popraskal, ker delo priganja. Zvečer, ko trdni delavci odhajajo počivat, pa je najhuje. Komaj zatisneš oči, že ti zapoje brez števila komarjev okoli ušes; prikajo te in grizejo, da bi človek rjovel od bolečin. Na oknih sicer imajo tenke varovalne mreže, toda komar ti pride v sobo skozi vsako, še tako majhno luknjico. Vso noč ni miru, ker preden se živalica zapiči v kožo, da ti sesa kri, ti zapoje tako otožno pesem, da kar vzdrtiš.

V juliju in tja do konca avgusta je te za lege največ, zlasti v letih, ko obtočje Donave ni poplavljeno. Kadar namreč pokriva voda blatne jame med obema nasipoma Donave, takrat se komarjev izleže manj in delavci v tistih letih niso tako opikani; če pa pred koncem maja voda odteče in ostane v jamah samó redko blato, potem je to leto komarjev, da se jih ob takih ugodnih prilikah izleže za cele roje in so potem nadloga za ljudi in živali. Prav nikjer ni miru pred njimi, dokler se ti koža ne privadi na pikarje, kakor se ti je privadila na pekoče žarke poletnega sonca, ki sije nad to širno ravnino.

Vendar imajo tudi komarji svojega sovražnika in uničevalca. Delavci si sicer ne morejo kupiti predragega flita, ki prežene nadležne živalice, zato pa s pridom uporabljajo drugo, cenejše sredstvo in to je dim; okrog barak, ki so postavljene za delavce, žgo najrazličnejšo zmes, ki da od sebe mnogo dima. Včasih se daleč v polje širi vonj teh ognjev in ta dim je včasih res neznošen. Toda, kako bi drugače? Bolje je spati pri dimu, kakor vso noč čutiti neznosno brenčanje in pikanje po vsem telesu.

Prav tako težka je obramba proti muham, ki jih je tudi za cele roje okrog barak. Napisal sem že zgoraj, da se v teh krajih ne skuha juhe brez muhe; kadar je vse skupaj še v loncu in na ognju, še ni tako nerodno, vse drugače neprijetno pa je, kadar vidiš muho v žlici! Še hujše je tedaj, ko najdeš v golažu ali v kaki čorbi mušje noge; z velikim tekom zajameš in neseš jed z žlico v usta, ko ti naenkrat zaplavajo pred očmi razni odtrgani mušji udje. Kakšen občutek ima ob taki priliki človek, ki je lačen, to bi se dalo na prav poseben način in zanimivo opisati. Sezonski delavci na to ne gledajo.

Hrano pospravljajo vase z mušjimi nogami in tipalkami vred, samo da napolnijo svojo lačno malho. Sezonske kuharice so po navadi sicer snažne ženske in se na vse načine trudijo, da bi pripravile čim bolj čisto hrano. Vendar pri kuhi v velikih kotlih in pri toliki množini muh ni mogoče odgnati vse zalege. Tako je pač, kadar se človek peha za zaslužek! Prenesti mora marsikaj samo radi ljubelega kruha. Nekateri, ki so varčni in pridni, zaslužijo razmeroma še precej, toda delati morajo in to delati prav zares. — Komaj se konča košnja, že pride drugo okopavanje koruze, sirka, prašenje, okopavanje repe, pletev, žetev ječmena, mlatev, žetev pšenice, rži, zopet mlatev, žetev ovsa, tretja mlatev itd., itd. Pri mlačvi ropočejo stroji od prve zore pozno v noč, ker se dela v akordu. V akordu se tudi dovaža snopje, se prepeljava žito v skladišča, v akordu odvažajo delavci žito v skladišča, nakladajo težke vreče, v akordu je skratka ritem baranjske ravnine, kadar se iz zemlje dviga kruh... Za kruh delajo, za kruh trpe, za kruh vsemu človeštvu. In zato nekateri, ne vsi, tisti, ki za ta kruh dajo vse svoje moči, dobivajo le drobtine, ki padajo z bogatih miz!

Sezonci kljub trdoti življenja ne zgube humorja in veselega razpoloženja. Ob nedeljah se v prostem času zavrtje v polki in zavijejo v kolo. To je veselo, da harmonika kar poka. Slavonske gajde zateglo vlečejo baranjko;* tu pa tam se jim pridruži še kak cigan z vijolino. Tudi Pirovčancev, ki na fruli s posebnim užitkom piskajo arabsko kukunješče, srbijanko in vranjansko kolo, — tudi teh ne manjka. Pri sezoncih se ob praznikih zbera zelo različni ljudje in človek ne ve, kje bi zanje iskal rojstno vas in rod. V Zlatni gredi se veselim ljudem kaj rad pridruži še Aleksander Čečotkin, ki si na dan privoščiti do deset litrov rdečega baranjca. Doma je tam nekje od Krima v Rusiji. Pomaga mu Kolarič iz Prekmurja, toda samo tako dolgo, dokler mu ne odpovedo noge, nato ga pa morajo odnesti v akordaško sobo. — V Zlatni gredi je namreč nekaj delavcev, ki delajo samo na akord in med njimi sta tudi Kolarič in Čečotkin. Čečotkin je včasih na dan zaslužil tudi po dvesto dinarjev, toda vse je šlo po grlu. Kadar je vinjen in mu zasijejo rdeče oči, takrat se začuda omehča in pretaka solze po matjuški Rusiji...

V Zlatno gredo je večina sezoncev prihajala iz Podravja; od Podravske Slatine in

* kolo, ki se pleše v Baranji.

od Našic. Na druge kmetijske uprave pa so prihajali večinoma naši Prekmurci, ki so pridni in dobri delavci ter držijo v barakah tudi dostojno snago. Za Podravce kaj takega ne moremo reči, ker se je zgodilo, da smo na kraju sezone iz ene same kolibe odpeljali cel voz nesnage. Naj pride karkoli, sezonci so navajeni vsega; za trdim delom se razveselijo, da se naslednji dan spet vržejo s svežimi močmi na delo.

Čas beži in kmalu pride na vrsto lan, kopolja, nato se začne košnja otave, jesenska setev in branje koruze. Vmes se požanje sirek in posuši na njivi; s posebno mlatnico se nato omlati, slama stisne v bale, seme pa gre v žitno skladišče. Povsod pri tem glavno odnesejo sezonci. Vse se dela v akordu, samo strežnici, ki nosita delavcem vodo, imata dnino. Branje koruze se včasih zavleče pozno v november in se nadaljuje včasih celo do decembra. Sezoncev pridejo tedaj na pomoč tudi Šokci, ki so posebni mojstri za to delo in zaslužijo nekateri tudi do 60.— din na dan. Dnevi minevajo. Za prvo skupino sezoncev, ki odidejo iz Baranje po mlačvi, gre prve dni decembra tudi druga skupina in Baranja izgubi tako čez dva tisoč ljudi. Barake so prazne in puste samevajo sredi zapuščenih polj. Kmalu pade sneg. Nad pobeljeno ravnino kriče vrani, iz gozdov odmeva lisičje lajanje, edini gostje v polju so zdaj jeleni, ki se pripode na njive, išoč pod snegom mlado zelenje.

Tisti, ki so z žuljavimi rokami iz te zemlje iztiskali kruh, daleč kje premišljujejo ob peceh, če jih imajo, o pomladi in o novem delu. Ali komu vzklije v srcu misel, da je njihovo delo vendarle preborno plačano. Ali vedo ti tisoči, da mora in da bo prišel čas, ko bo kmetsko delo imelo veljavo, ki mu gre in bo polnovredno plačano.

Zadruga škola

Pozivamo tovariše, da se v smislu razpisa Zveze kmetiskih fantov in deklet nemudoma prijavijo v »Zadruga škola«. Navodilo je v razpisu; pohitite, dokler še niso vsa mesta zasedena!

Odprla se je rana . . .

Spet so spregovorile strojnice in topovi v svetu in bombniki so zabrneli jekleno pesem razdejanja.

Velika, krvava rana se je spet odprla na telesu človeštva; kri je pričela teči v potokih. Dolgo je bila ta rana zaprta, le udje so še razboleli od prejšnje morije.

Ti razboleli udje so milijoni mrtvih mož in sinov, ki so v srca staršev in vdov zasekali neozdravljive rane, ki se še do danes niso zacelile.

Ti razboleli udje so milijoni sirot, ki so vseh dvajset let in še danes zaman kličejo po redniku, ki ga ni in se z muko sami rijejo skozi življenje.

Ti razboleli udje so naposled milijoni pohabljenec brez vida in spomina, brez rok in nog; mogoče ima kdo še kroglo v telesu. Ali naj jo izbije nova?

Človeštvo je nastopilo novo krvavo pot, novo mučeniško Kalvarijo. Stisnjene ustnice se zaman sprašujejo: za koga? Le to vedo: ne za sé!

V množicah se poraja ogorčenje in odpor!

Vojna? Mi nočemo vojne! Mi hočemo mir in življenje, mi hočemo dela in kruha, mi hočemo pravico človeka! — Vojna? Mi nočemo vojne! Mar bomo

res večno svoje ude nosili za tuje koristi vojnemu žrelu v goltanec in svojo kri škropili, da bo rodila mogočnikom?

In te roke! Do zdaj so gradile ceste, palače, tovarne . . ., kruha dajale življenju, človeštvu bodočnost! Te roke naj zdaj podero, kar so leta gradile? Porušijo to, kar je zahtevalo žuljev in truda in znoja in mnogo življenj? Nesmisel! Čemu naj ustvarjamo smrti in razdejanju?!

In zemlja! Odrkali so človeka od nje, s katero je bil vse življenje spojen in povezan, jo ljubil in negoval in ona mu je rodila. Zdaj ga ni! Po jarkih se plazi s puško in nožem. Proti komu? Za koga? In zemlja kliče, zaman kliče človeka, ki jo je gnojil, oral in obračal. Ni ga, zato rodi le trnje in plevel!

In človek! Dva se plazita tesno ob zemlji drug proti drugemu s prstom na petelinu, z nožem v zobeh. Oba sta kmeta, oba lačna in onemogla. In doma ima vsak krpo zemlje in ženo in kup otrok! Lačni so in razčapani! Plazita se dva človeka drug proti drugemu in eden prehoda drugemu sree! Zakaj to? Za koga?

Sonce zakriva obraz! Preveč je krvi in krivice na zemlji!

Kdaj boš vstal, človek?!

† SILVO MEHORA

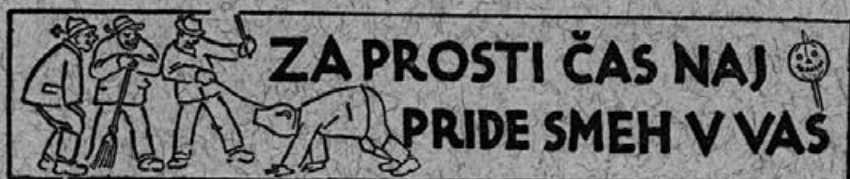
Silvo Mehora, mlad, idealen fant, učitelj in kulturni delavec, je poleti utonil. Vse življenje je žrtvoval za druge in nazadnje še svoje mlado življenje za otroka. Odnosi so ga valovi Save.

Kjer se je mladina borila za novo, svetlejšo življenje, povsod je bil Silvo zraven. Zgodaj je pričel delati na kulturnem polju; že na učiteljski je z besedo in sliko dvignil list učiteljsčnikov, »Orače« in z vnemo, kakor je ne najdemo zlepa, je delal za oder, ki so ga ustanovili učiteljsčniki. Bil je neumoren in tudi čitatelji »Grude« se boste spomnili njegovih tehtnih člankov, ki jih je pisal v »Našem odru«.

Ni preteklo še leto dni, odkar je odšel na svoje prvo službeno mesto v Brigo na Kočevskem, ko je odšel od nas za vedno. Kako ga je ljudstvo vzljubilo! Saj je Silvo tudi bil človek, ki je res nesebično delal zanj! Ni bil samo učitelj, bil je svetovalec in delal je tudi izven šole.

Smrt je ustavila njegovo delo, ko je hotel z novim šolskim letom zaorati nove brazde na zapuščenem kulturnem polju naše Kočevske.

Silvo! Ne bomo ti pisali v spomin sentimentalnih besed, ker delo, ki si ga vršil med narodom, bo ohranilo tvoje ime še dolgo med nami!

ZA PROSTI ČAS NAJ PRIDE SMEH V VAS

NI DOBRO VIDELA

Mati: »V shrambo sem dala pet jabolk in zdaj je samo še eno?«

Rezika: »Veš mati, bilo je tako temno, da ga nisem videla.«

DOBRO GA JE ZAVRNIL

Stric: »Jožek, še dolgo bo trajalo, preden se boš bril.«

Jožek: »In da bodo vam zopet pričeli rasti lasje, da si jih boste strigli, bo pa še dalje trajalo.«

OTROŠKA PREBRISANOST

Tonček: »Očka, ali je res, da se nič na svetu ne zgodi prvič, da se vse ponavlja?«

Očka: »Res, jela.«

Tonček: »Ali se še spominjaš, da si mi nekoč pravil, kako so te zapodili iz šole?«

MODRO MU JE ODGOVORIL...

Orožnik lovi cigana.

»Stoj!« je zakričal.

Cigan pa mu odgovori:

»Stojte vil Vas nihče ne lovi!«

ČASTNO POKOPAN

Miha: »Kakšen mora biti politik, da je častno pokopan?«

Matic: »Mrtev, dragi Miha.«

SKRBNÁ ŽENA

Terče: »Moja žena me sezuje vsak večer.«

Lučar: »Ko prideš domov?«

Terče: »Ne, ko hočem v gostilno...«

VZROK

»O, gospod! Jokali ste, ko je moja hčerka pela madžarsko pesem — ali ste Madžar?«

»Ne — ampak glasbenik.«

Razne vrste

ZDRAVILNIH ZELIŠČ

kupuje po najvišjih dnevni cenah

KMETIJSKA DRUŽBA, r. z. z o. z.

v LJUBLJANI

Novi trg 3

Zahtevajte informacije — pošljite vzorce in ponudbe!

Kmetski hranilni in posojilni dom

Telefon števil. 28 - 47

V LJUBLJANI

Brzjavlj. "Kmetiskidom"

zadruga z neomejenim jamstvom

Tavčarjeva ulica 1

Račun poštne hranilnice števil. 14.257 ● Račun pri Narodni banki

●
nove vloge vsak čas razpoložljive obrestuje

po **4⁰/₁₀₀ - 5⁰/₁₀₀**

Za vse vloge nudi popolno varnost

Otvarja tekoče račune

Eskontuje menice. Daje kratkoročna posojila. Izvršuje ostale denarne posle

Zaupajte denar domačemu zavodu!

Ekonom

r. s. z. o. z.

v Ljubljani, Kolodvorska ul. 7

(v lastni hiši)

Telefon interurban 25-06

Dobavlja vse deželne pridelke, kakor: pšenico, rž, ječmen, oves, koruzo, ajdo itd. Mlinske izdelke: pšenični zдроб, pšenično moko, rženo moko, ajdovo moko, koruzno moko, koruzni zдроб, pšenično in koruzno krmilno moko, pšenične otrobe, ječprenj, kašo. — Poljske pridelke: krompir, fižol, zelle, sadje, seno in slamo. Stalna zaloga vseh umetnih gnojil (rud. superfosfata, kalijeve soli, Tomásove žindre, nitrofoskala, apnenega dušika, žiliskega solitra itd.), cementa in drugo. —

Glavno zastopstvo za Slovenijo opekarne »Ilovac«, Karlovac, za vse vrste zidne in strešne opeke.